

ZE ŽIVOTA ČESKÝCH POUSTEVNÍKŮ

VOLVOX GLOBATOR

Copyright c) Volvox Globator, 2007

ISBN 978-80-7207-646-8

V. V. Tomek

ZE ŽIVOTA ČESKÝCH POUSTEVNÍKŮ

Vypravování o jejich divotvorném působení,
o jejich ďábelských pokušeních
a jiných dobrodružstvích

VOLVOX GLOBATOR

Nepatrná osada Sv. Jan pod Skalou, jež slula někdy i Sv. Ivan nebo Sv. Jan ve Skále, vyniká tolika krásami a půvaby přírodními, že se jí sotva může vyrovnati jiná v celém království Českém. Proslula i legendárním pobytem bohumilého poustevníka Jana, to jest Jana, kněze chorvatského, prý syna chorvatského knížete Gostimysla. Ivan přijav křest, uchýlil se z daleka do údolí světa vzdáleného a o samotě zde po dlouhá léta bydlel.

Tak jej z Tetína, za lovem vyšel a laň pronásleduje, našel český kněz Bořivoj. Historických dokladů o osobě sv. Ivana nemáme. Za to však jsou dvě legendy, které o jeho rodu a vlasti rozdílné zprávy podávají.

V dobách, kdy světlo víry křesťanské v Čechách teprve rozbřeskovati se počalo, za českého knížete Bořivoje a jeho manželky Lidmily, vyskytl se v lesích a skalních roklích knížecího hradu Tetína muž národa slovanského. Ten čistým zápalem víry křesťanské nadšen, spásu duše své hledal v odříkání se světa na poušti.

Legenda, jak uvádí ji Gelasius Dobner, zesnulý dne 24. května léta 1790, jenž byl i knězem řádu pobožných škol, vypravuje nám: „Sv. Ivan byl rodem z Uher, pocházející z rodu královského, jsa též i příbuzným sv. Štěpána. Spatřiv marnost tohoto světa, poněvadž v něm život krátký a všechno nestálé a pomíjející jest, umínil si

•duchu, že opustí svět a o samotě Bohu sloužiti bude.

1 odešel tajně daleko od svého kraje v jakousi poušť, širokopustou a nevlídnou •Uhřích, kde bydlel po deset let. Když pak se obával, že ho bratři jeho najdou, odešel odtud daleko. Po dlouhém putování přišel až do Čech. I zastavil se u říčky, která slove Loděnice, kde po čtyřicet let bydlel v jeskyni, živě se kořínky lesními a mlékem krotké laně.

Po čtyřiceti letech nalezen zde knížetem Bořivojem, který rád v lesích zdejších lovil.

Při rozmluvě s tímto českým knížetem vyžádal si, aby úkryt jeho zůstal utajen a aby mu poslal kněze. I poslán mu zpovědník sv. Lidmily, kněz Pavel Kaich, v jehož rukách sv. Ivan dokonal pozemskou pouť."

Druhá legenda, kterou letopisec Hájek z Libočan do své „Kroniky" k roku 909

přijal, nazývá sv. Ivana synem krále chorvatského, jehož jméno bylo Gestimulus neboli Hostimysl. Legendě této v pozdějších dobách téměř výhradně víra se dávala

Nejsprávnějším asi jest, že sv. Ivan byl synem Hostimysla, knížete českých Chorvatů, kteří sídla svá měli v porúčích řek Labe a Jizery. Vždyť jinak nedá se ani mysliti, aby kdo, hledaje samoty lesní, z Uher přišel až do Čech k řičce Loděnici, nynějšímu potoku Kačáku. Zajisté že by byl v podhoří Alp a Karpat nebo i v pohraničních horách českých našel vhodného útulku.

Ivanův zbožný života pověst o něm musela v prostomyslných srdcích křesťanského lidu českého hluboký učiniti dojem a poustka jeho stala se brzy místem mnohých pobožných návštěv. Tím spíše, když kníže český Bořivoj na témž místě kapli vystavěti dal a sv. Janu Křtiteli zasvětil.

Jelikož však za těch dob víra křesťanská a hlavně stánky její po Čechách ochrany proti pohanům potřebovaly, ustanovováni byli zvláštní dozorcí neboli strážci, též custodes zvaní, kteří hájiti měli chrámy křesťanské před surovostí a mstou pohanských zarputilcův.

Takovými strážníky kaple svatojanské ustanovil kníže Bořivoj obyvatele dvou vsí, totiž Chrutenice a Nučice. Ovšem kaple zdejší byla beze všeho nadání a tím i bez kněze.

Přes to pouti ke hrobu slovanského poustevníka množily se vždy více a více. A aby duchovní potřebě poutníkův i lidu sousedního vyhověl, odevzdal po 100 letech hrdinné kníže české Břetislav I. poustku i s oběma vesnicemi strážnými klášteru mnichů benediktinských, na Ostrově, druhému to klášteru v Čechách, založenému Boleslavem II.

Tito mnichové vystavěli si zde skromné kobky a kníže Břetislav dal jim kus pozemku se vsí Selcem, částí to župního hradu Tetína. Poustka tato časem proměnila se v proboštství benediktinův ostrovských a nadání její bylo zbožnými panovníky valně rozmnoženo.

Že pohnuté doby válek husitských ani kláštera Svatojanského neušetřily, není věru divu. Památek však písemných o tom nedochováno. Avšak někdy v dobách těch i tělo poustevníka Ivana neznámo kam zapadlo a teprve léta 1583 nalezeno bylo. Nepochybně, že některý z mnichův, boje se zneuctění těla sv. Ivana, toto schoval a zprávo tom bratřím, svým nezanechav, zemřel.

V jeskyni, v níž sv. Ivan přebýval, byla záhy, jak již pověděno, vystavěna kaple, která později proměněna byla ve chrám.

Asi v polovici pravé strany nalézá se malá jeskyňka s úzkým vchodem, v níž jest socha sv. Ivana, an leží.

Na tomto místě, které za ložnici blahoslavenému poustevníku sloužilo, vypustil

ducha svého, přijav tělo Páně z rukou kaplana Pavla Kejchy neboli Kaicha, zpovědníka sv. Ludmily, jak na prkenném oltáři hned vedle stojícím namalováno jest.

Odtud úzkou šíjí vejdemo do jiné jeskyně, která sloužila za pohřebiště.

Zbožná mysl ukazuje i četné jiné památky kultu svatoivanského. Tak zvláště úzkou svislou šíjí ve skále, kudy prý sv. Ivan vyhnal ďábla, pokušitele svého, dále kámen, na němž se modlival a na němž i stopy nohou jeho vytlačeny jsou.

Zmínky zasluhuje útulná studánka sv. Ivana, z které sv. Ivan napojoval své zprahlé rty. Bývala někdy neúhledná, téměř v rozvalinách. Teprve léta 1897 dal ji tehdejší majitel velkostatku Dr. Štěpán Em. Berger opravit a učinil ji pohodlně přístupnou.

V úpravném farním chrámu sv. Jana Křtitele nalézá se mausoleum sv. Ivana z roku 1710. Jest to zděný, hmotnatý podstavec, na kterém spočívá zasklená skříň, v níž uloženy jsou kosti sv. Ivana ve zvláštní tumbě a relikviář v podobě vztyčené ruky, obsahující ramenní kost slovanského světce.

Na den 24. června každoročně konají se sem hojné pouti a není snad návštěvníka a poutníka, který by si neozdobil klobouk kyticí kavylu sličného, jinak u lidu „vousy sv. Ivana“ zvaného. Rostlinka tato roste zde po skalách jednotlivě a bývá od lidí zdejších bedlivě sbírána. Jsou to prý šedé, vlající vousy sv. Ivana, které hlásají potomstvu již po dlouhá staletí tichý, svatý, bohumilý pobyt světcův v zdejších tišinách.

II.

Tiché a půvabné údolí rozkošné říčky Loděnice převelice se sv. Ivanovi zamlouvalo. A v útulné své jeskyni nalezl též dohry" úkryt před zvědavými zraky lidskými. I vysoká a příkrá skaliska dostatečně chránila sv. Ivana před drsnou zimou, surovým víchrem, dotěrným sněhem a nemilosrdným deštěm. A křišťálový pramen vody vyvěral na blízku a skýtal mu výborné, osvěžující pitné vody v hojnosti.

Sv. Ivan byl proto s tímto tichým místem úplně spokojen. Jedině ho znepokojovali zlí duchové, kteří se usadili ve zdejších skalách a roklinách a tropili zde hrozný povyk a křik, kdykoli se sv. Ivan oddával zbožnému rozjímání.

Tu tedy upletl si sv. Ivan na hulákající zloduchy metlu z ostružina maliní, kterou je nemilosrdně mrskal. Této metly se zlí duchové báli velmi velice a také hned se utišili, jakmile se jich pomlázky z ostružin dotkly. Sotva však je sv. Ivan přestal mrskati, hulákali a křičeli zloduchové znovou.

1 rozhodl se proto sv. Ivan, že tuto jeskyni navždy opustí. Šel tedy vyhledat si jiného příhodného místa. Avšak na cestě setkal se sv. Ivan se sv. Janem Křtitelem, který sv. Ivana přiměl k návratu. Sám Pán Bůh slitoval se totiž nad sv. Ivanem a po-

slal mu po sv. Janu Křtiteli svatý kříž, aby se jím chránil a bránil před zlými duchy.

A tak tedy sv. Ivan za pomoci a přispění Božího navrátil se zase do své milé jeskyně. A třímaje stále ve své pravici kříž, zaháněl zloduchy. I báli se ho zlí duchové již z daleka a s křikem před nim prchali.

Velmi nelibě nesl kníže pekelníků, že sv. Ivan má proti nim tak bezpečnou zbraň. A proto iedenkrátě přeměnil se v strašlivého Iva, kterému šlehal z tlamy oheň. I přiblížil se k sv. Ivanu s hrůzným řevem a vychrlil naň záplavu ohně, aby svatého muže zničil.

Než sv. Ivan důvěruje pině v božskou moc svatého kříže, vrazil posvátný ten symbol křesťanství do ohnivé tlamy satanovy tak náhle, že týž hleděl co nejrychleji odtud uprchnouti. I vrážel do skály na všechny strany, až ji docela prorazil a velký otvor v ní způsobil. Od těch dob zůstala skála proděravěnou a sv. Ivan měl od zloduchů pokoj až do své tiché smrti.

Avšak sv. Ivan nesetkává se s nížádným člověkem po celý čas, neměl ani chleba, ani mléka. Živil se jenom samými kořínky a lesními bylinami, pije vodu z křišťálového pramene. I byl velmi slab a sotva se mohl udržeti na nohách.

Proto slitoval se nad ním milosrdný Bůh a poslal mu laň, aby se živil mlékem jejím. A tak tedy sv. Ivan zase se zotavil a síly nabyl k dalšímu životu svému.

I stalo se jedenkrátě, že zbožný kníže Bořivoj, jenž sídlil tenkrátě s manželkou svou sv. Ludmilou na blízkém hradě Tetíně, lovil v rozsáhlých tamních hvozdech se svou loveckou družinou.

Tu lovci Knížeti vystopovali jelena a oznámili to knížeti a pánu svému.

Kníže Bořivoj vsedl tedy ruče na kůň, vzal s sebou lovecké své psy, pobídl koně a hnál se za jelenem.

I přicválal až k místu, kde se pásla laň sv. Ivana. Tu psi nechali jelena a pustili se hned za laní, kterou pronásledovali až k říčce Loděnici.

Uštvaná a znavená laň vrhla se do říčky, neboť viděla, že psi zůstali stát u břehu.

Za krátko dospěl až k blízké skále i sám kníže Bořivoj. I sedl s oře svého a s lovci svými sešel pak po kostrbaté a strmé skále až k říčce, uprostřed níž se laň Ivanova chladila. Spatřiv laň ve vodě stojící, napnul luk svůj a střelil po laní a pošťval na ni i své štěkající psy.

Laň v úzkostech a strachu prchala odtud k jeskyni svého ochránce sv. Ivana. Za malou chvíli dostali se lovci i s pánem svým, knížetem Bořivojem, až skoro k místu, kde sv. Ivan přebýval. Nejdříve však přiběhla unavená a k smrti již uštvaná laň k ochránci svému a položila se u svatých nohou jeho.

Sv. Ivan spatřiv krvavou ránu její, vyňal z rány té střelu, požehnal zraněné místo a modlil se. A té chvíle se rána zahojila.

V okamžení přiběhli pak i psi a netroufajíce si až k jeskyni, zastavili se opodál. Po-

Svatý Jan vrazil posvátný kříž do ohnivé tlamy satanovy.

tom dospěl sem i sám kníže Bořivoj a spatřiv své psy, ani stojí a podivně štěkají, přiblížil se až k samotné jeskyni.

užasl nemálo, když se před ním objevil podivný, vážný stařec, celý dlouhým vousem zarostlý, jemuž dlouhé, stříbrné proudy vlasů vlály s obnažené hlavy. A u jeho nohou klidně a bezstarostně odpočívala spanilá laň.

Tu ihned poznal kníže Bořivoj, že je to asi nějaký svatý, bohumilý Kmet. I otázal se svatého toho muže:

„Muži a starče bohumilý, řci mi, kdo jsi a odkud jsi přišel až sem?“

I odpověděl sv. Ivan: „Předně se tážeš, kdo jsem. Tu pravím tobě, že jsem z rodu Královského, z příbuzenstva sv. Štěpána. Po druhé se mne tážeš, odkud přicházím. I pravím ti, že jsem z Uher a z Uherské jsem přišel země až sem, kde se mi zalíbilo sloužit Bohu.“

Potom dotazoval se Bořivoj sv. Ivana, zdali má chleba a jiných potravin. Když pak zvěděl, že je živ pouze lesními kořínky a bylinkami a mlékem laně, která právě byla poraněna, velice se zarmoutil v srdci svém, že svévolně zranil laň, která živila svatého toho muže.

I prosil sv. Ivana, aby se usídlil někde blízko Tetína, aby ho mohl sám živiti a on pečovati.

Avšak sv. Ivan nedal se ani vřelými prosbami pohnouti, aby se odtud přesídlil.

A když Kníže Bořivoj odcházel, pravil sv. Ivan:

„Nechtějž odtud odejít, jasné kníže české, ale prvé slib mi svou knížecí cti a svatou věrou svou, že již ke mně se nikdy nevrátíš a o mně nikomu nepovíš!“

Když pak kníže Bořivoj přislíbil tak učiniti, připomenul mu ještě sv. Ivan:

„Hospodin, Bůh můj a Pán, vzkazuje ti skrze sv. Jana Křtitele, který zjevil mi vůli Jeho, abys po mé smrti na těchto tichých místech Bohu a Pánu našemu zbudoval chrám ke cti a slávě sv. Maří Majdalény, sv. Kříže a sv. Jana Křtitele.“

A kníže Bořivoj rovněž přislíbil, že tak s radostí učiní.

Když pak sv. Ivan šlechetnou a svatou duši svou vypustil, tu na témž místě, jak pověděno, byl též pochován.

Kníže české Bořivoj vystavěl pak na místě jeskyně cirkvici čili kostelík ke cti sv. Jana Křtitele.

III.

V kostelíku sv. Jana Křtitele pod Skalou chová se kámen s rudými, krvavými skvrnami, o kterém dochovala se nám krásná a dojemná pověst.

Kníže Bořivoj s chotí svou kněžnou Lidmilou bydleli v oněch dobách na hradě Tetíně. A tu býval sv. Ivan velmi často zván kněžnou, aby k ní na hrad Tetín zavítal.

Kníže Bořivoj užasl nemálo, když se před ním objevil podivný
stařec, u jehož nohou odpočívala spanilá laň

Na vroucí prosby sv. Lidmily vydal se jedenkrát sv. Ivan na hrad Tetin. A aby se s lidmi mnoho nepotkával, ubíral se raději kostrbatou a neschůdnou cestou přes doliny a rokliny.

Cestou touto unavil se nábožný ten muž nesmírně, že musil přenocovat na hradě Tetině.

Druhý den sotva se na báni nebeské rozbřesko, vracel se sv. Ivan zase do své lesní jeskyně.

Tu dospěl ke dvěma vesnicím, poblíže sebe se rozkládajícím, které sluly Hodyně a Svinary.

Když se blížil k vsi Hodyni, byl příliš zemdlen. I usedl sv. Ivan na kámen pod hruškovým plánětem. Kámen byl sice kostrbatý, ostrý a tvrdý, ale sotva naň svatý muž usedl, změknu) na mech, aby se mu dobře a pohodlně na něm sedělo.

Na blízku nalézalo se rozsáhlé koňské pastvisko, na kterém pasáci pásli koně, klisny a jejich hříbátka.

A tu když pasáci tito spatřili cizího poutníka, s tváří zarostlou, s dlouhou, bílou kšticí na hlavě, s čelem vrásčitým a s dlouhým, na hrud' splývajícím vousem, považovali jej za divého lesního muže a počali se mu hrubě a surově posmívat.

Posléze jeden z nezbedných těch pasáků zdvihl velký kámen, hodil jím po svatém Ivanovi a do krvava jej zranil.

I vytrysklo z rány několik krůpějí krve na hozený kámen, na němž tak zaschly a ztvrdly, že jich žádný člověk, ani žádný déšť smýti nemohl.

Náhodou šel tudy jeden hospodář z Hodyně, a když uslyšel, jak pasáci znavenému a odpočívajícímu poutníku lají a se mu surově posmívají, vzal svůj bič a spráskal je tak řádně, že je jejich rozpustilá a bujná nálada nadobro přešla.

A slitovav se nad ubohým, starým mužem, přistoupil k němu a pozdraviv se s ním, dotazoval se ho, odkud by byla kam se ubírá.

Tu pravil sv. Ivan: „Putuji z vůle Boží a kráčím, kam mne všemohoucí Prozřetelnost povede.“

I poznal hospodář z Hodyně, že to není jen tak obyčejný muž, a proto k němu dále mluvil: „Aj, dobrý a ctný muži, prosím tebe, abys vešel do domu mého a nasytiv se po cestě, pod střechou mou podle vůle i chuti své si odpočal.“

Sv. Ivan nechtěl nikterak přijmouti pohostinství hospodářovo. Ale hospodář naléhal na sv. Ivana velmi důtklivě a neodbytně, až svatý muž se obměkčil, řka:

„Vidím, že jsi dohrý a šlechetný hospodář a že máš útrpnost nade mnou. Nuže, zapůjč mi tedy svého koně. Bůh mi svědkem, že se s ním ještě dnes shledáš.“

A protože sv. Ivan Boha se dovolával, nemohl ho hospodář oslyšeti, neboť za tehdejších dob, kdo se Boha dovolával, nikdy oslyšen nebyl. Věřiliť lidé ve víru Boží a všemohoucnosti spravedlnost Jeho.

Proto také hospodář se pranic nerozmýšlel a sv. Ivanovi s radostí přislíbil, že mu svého koně zapůjčí.

1 přivedl z vesnice a ze stáje své koníka a bohabojnému poutníku ještě naň vsednouti pomohl.

Potom se oba spolu srdečně rozloučili.

Hospodář ubíral se domů a sv. Ivan na dobrém koníku cválal k blízkému hvozdu. A když ho koník donesl až na vrch, odkud neměl sv. Ivan již daleko k obydlí svému, sesedl s kontra a promluvil k němu:

„Dobrý a poslušný kontru! Ve jménu Boha a Pána našeho klusej zase nazpět do svého domova!"

Sotva sv. Ivan domluvil, obrátil se koníka vesele klusal domů. Pojednou však zmohutnělo tělo jeho, že byl z něho veliký, silný a nádherný oř, jenž by se byli každému králi velmi velice zalíbil.

A potom se zase dal krásný ten kůň do klusu a uháněl do Hodyně, rovnou do statku hospodářova. Sotva se ocitnul na malém dvorku, počal zvoniti svými podkovami tak, že hospodyně celá poděšená na dvůr vyběhla. Ale rychle zase do světnice zašla, pravic k manželu svému:

„Hle, muži, jakýsi veliký a krásný kůň běhá po našem dvoře. Nejspíš^e asi utekl svému pánu a k nám se zatoulal."

Tu vyšel hospodář ze světnice a spatřil na dvorku skutečně krásného a osedlaného oře. 1 vzal oře za uzdu. A jak si koně toho prohlížel, poznal ihned své sedlo, udidlo i celou koňskou postroj. Usoudil pak, že všechny ty věci jsou jeho majetkem. Ale nemohl ihned vše to si ve svém rozumu a ve své mysli vysvětliti.

Teprve druhý den, když se hospodář zase probudil a Bůh mu i rozum osvětlil, seznal, že dobrotivý Hospodin dal mu odměnu za jeho šlechetný, milosrdný a bohumilý skutek.

I prodal za veliké peníze krásného toho koně a za strženou částku zvelebil si statek svůj, že byl z nejbohatších hospodářův celém kraji. Šťastně pak žila hospodařil se svou pracovitou manželkou a v Boží víře vychovával i dobré a poslušné dítky své.

SVATÝ PROKOP, PATRON ČESKÝ

I.

Náš zbožně uctívaný český patron, sv. Prokop, narodil se za panování pobožného a milostivého knížete českého Boleslava II. v Chotúni u Českého Brodu, kde otec jeho Vít byl zbožným, českým zemanem.

Zbožní a vlastenečtí rodičové jeho poslali malého, vtipného pacholka do školy na věkoslavný Vyšehrad, kde slavné učení ve slovanském jazyce při kostele sv. Klimenta kvetlo a zářilo.

V pozdějších letech posvěcen byl na kněžství, načež odebral se k jakémusi mnichu benediktinskému, který konal bohoslužby sladkým a něžným jazykem slovanským, sv. Cyrilem a Methodějem, věrozvěsty slovanskými, zavedeným.

Z druhé této slavné školy navrátiv se do české své domoviny, navštívil tiché, útulné své rodiště, načež se jal vyhledávati místa příhodného a příznivého k tichému a zbožnému životu poustevnickému.

Kráčeje z rodné své Chotouně v stranu polední, dospěl až k břehům sázavským, hustými a mocnými hvozdy tenkrát porostlým, kde na příkrém skalnatém břehu našel skálu s jeskyní k obývání příhodnou.

Zde vedle jeskyně, ve které prý přebývalo tisíc hrozných běsů, kteří celé okolí znepokojovali a lidem překážky a protivenství činili a někdy v rozličných hovada dravých zvířat tvárnosti se proměňující, lidem hrůzostrašně se ukazovali a příšerné při strachy jim naháněli — vystavěl malou a skromničkou kapli sv. Máří a běsy navždy odtud vypudil.

Když pak jedenkrát české kníže Oldřich se svou slavnou družinou ve hvozdech sázavských byl na honě, jsa velikým vášnivým lovcem, našel zde proslaveného poustevníka Prokopa.

I poklonil se uctivě zbožnému muži, a obdarovav jej v pravdě po knížecku, učinil jej i své choti, krásné Boženy, doživotním zpovědníkem, přilnuv k němu s velkou láskou i hlubokou úctou.

Se štědrrou podporou knížete Oldřicha založil pak národní světec náš, svatý Prokop, klášterní cellu, to jest osadu několika domorodých poustevníků, kteří Bohu a lidem chudým sloužili a dobrodiní všeliká prokazovali.

O něco později svatý Prokop, jsa podporován hmotnými prostředky dobrého českého lidu ze všech stran k němu dychtivě a s toužebností spěchajícího, proměnil celu v rozsáhlý klášter podle vzoru východního.

Potom spojil některá ustanovení řehole basilianské s pravidly sv. Benedikta a stal se tak zakladatelem nové řehole pro potřeby národa českoslovanského.

Dále vystavěl chrám Páně ke cti Matky Boží a sv. Jana Křtitele. O výživu poustevníků a mnichů sázavských horlivě pečoval a se staral kníže Oldřich až do své smrti, která jej léta Páně 1037 zastihla.

Ještě za života svého daroval Oldřich novému klášteru spanilou řeku Sázavu od Milobuze až po jeskyni, která obecně Zákolnice slula, s krásnými rozsáhlými lukami i lesem vůkol.

Po smrti statečného knížete českého Oldřicha syn jeho bujarý a udatný nástupce, pravý český náš Achil, kníže Břetislav I., přiměl sv. Prokopa k tomu, že přijal opatskou důstojnost, potvrdil zvláštním listem nejen všecko darování otcovo, nýbrž také sám ze svého nadání rozmnožil, stav se jaksi druhým zakladatelem tohoto u lidu oblíbeného kláštera slovanského, který měl býti štěpníci domácího duchovenstva a řeholnictva a napomáhati k církvi samostatné, na Němcích nikterak nezávislé.

A pražský biskup Šebír pozhnal svatého Prokopa za opata.

Pohříchu však velkolepé záměry Břetislavovy se slovanskou liturgií byly zmařeny německým císařem Jindřichem III. a mohučským arcibiskupem Bardoem. Slovanský klášter Sázavský trval dále, těše se i nadále slavné ochraně Břetislavově, ale nemohl již vykonávati vůdčí úkol v národě českém.

V proslulém klášteře Sázavském žila působil slavný náš národní světec, poustevník Prokop, ztělesněná láska k rodné České zemi a drahému mateřskému jazyku českému, kterou bychom dnes skoro marně hledali a sotva našli v naší božské domovině. A práva našeho drahého českého jazyka dovedl náš Prokop i po smrti obhájeti.

První opat Prokop řídila moudře spravoval klášter po celý svůj život. Avšak na sklonku života svého naplněn byl obavami, neboť slovanská liturgie měla i v České zemi mnoho mocných nepřátel, a předvídal jasně a skvělým dohledl zrakem, že budou bratři řeholní snášeti mnohá krutá a tvrdá příkoří. I naplnila se slova Prokopova a tak asi kolem roku 1057 za knížete českého Svyatoplacha slovanští mniši i s opatem svým Vilémem, synovcem Prokopovým, byli vypověděni z tohoto „arcikláštera“ slovanského a mateřince jiných klášterů.

Svatý Prokop dokončil velkolepý a slavný život svůj dne 6. dubna léta Páně 1053 a pochován byl za nesmírného zármutku a krutého bolu všeho lidu českého v kostele Panny Marie, který sám vybudoval. Za svatého prohlášen byl pak Prokop roku 1204.

Teprve 29. května roku 1584 bylo tělo sv. Prokopa z trosek kostela Panny Marie

1 podal sv. Prokop knížeti Oldřichovi koflík s vodou.

přeneseno do kostela Všech Svatých v Praze, kde až dosud v neúhledném a nedůstojném hrobě odpočívá.

Plny poesie a piny něhy jsou pověsti a zkazky, které se nám o našem českém slavném patronu zachovaly.

Dodnes spatřujeme poblíže památného sázavského kostelíka sv. Martina paměti-hodnou a líbeznou studánku Svatoprokopskou.

K studánce této dostal se kníže Oldřich honě zvěř v někdejších mocných a rozsáhlých hvozdech. I usedl, jsa znaven, u lesní studánky na omšný skalní balvan se svými loveckými psy, kteří se přitulili k nohám svého knížecího velitele.

A tu vyšel mu vstříc poustevník Prokop, aby zvěděl příčinu tak vzácné návštěvy. Když pak požádal kníže Oldřich Prokopa o osvěžení svých sprahlých retů, požehnal Prokop vodu v studánce a slova modlitby pronášel nad ní. A v tu chvíli proměněna jest voda ve víno.

I podal Prokop knížeti Oldřichovi jistici neboli plochý koflík z jalovcového dřeva vlastní rukou vyrobený. Koflík ten chován jest za našich dnů na hlavním oltáři kostela Nanebevzetí Panny Marie a sv. Prokopa zbudovaného na místech kostela sv. Prokopem vystavěného.

Točité schody vedou pak nás do podzemní krypty, která podnes jeskyní Svatoprokopskou sluje. Jest ve skále cele vytesána a z hrubého zdiva provedena, která asi z úcty k zakladateli kláštera Sázavského zůstala neporušeně zachována.

V této jeskyni poustevník Prokop bydlel.

Za klásterem v Černých Budách ukazuje se dále táhlá rokle, hluboká to rozsédlina, Čertovou brázdou pojmenovaná. O této pamětihodné brázdě povstala pověst, že ji sám sv. Prokop vyoral, maje drbla zapřaženého do pluhu a popoháněje jej neustále křížem, který třímal ve své svaté pravici.

Zanikl klášter Sázavský jako skorem vše, co k srdci nám přirostlo, nepřízní věků minulých, ale záře jeho z dějin nevyhasla a nevyhasne.

Umlknul zpěv mnichů svatoprokopských a nezaznívá již ozvěna jeho po čarovných březích sázavských, ale drahocenná vzpomínka na svatého Prokopa, nadšeného ochránce našeho rodného jazyka, rozehřívá dosud srdce každého Čecha a nevystihlé kouzlo blažených vznětů a citů zachvívá celou duší každého ctitele velkolepé a nevyrovnatelné naší minulosti.

II.

Stalo se jedenkrát, když byl sv. Prokop prvním opatem kláštera Sázavského, že v okolí žil člověk jeden, jenž byl zlým duchem posedlý.

Tu ďáblové u velikém spěchu opouštěli sídlo své.

I hrozně sebou zmítal a házel, jako divé zvíře řval, hrozně zuby skřípal, všechno ničila trhal. Nikdo nemohl ho udržeti a utišiti.

jednoho dne slitovala se nad člověkem tím ubohým přátelé jeho a svázavše ho provazy a řetězy, vedli jej k sv. Prokopovi, aby vložil naň svatou ruku svou a uzdravil jej.

Když zlým duchem posedlého přivedli k svatému opatovi, počal z nešťastníka zlý duch hrozně rváti:

„Prokope, Prokope! Proč mne odtud vyháníš, vždyť ti nikterak nepřekážím? Chodím a bloudím jen s tímto člověkem.“

A když domluvil, počal zlý ten duch nešťastníkem trhati a hrozně, nemilosrdně lomcovati.

Tu sv. Prokop v okamžení ukrotil zlého ducha, uložil nešťastníku půst a odevzdal jej k dalšímu ošetřování jednomu z mnichů klášterních.

Po plných sedm dní a nocí klečel ubohý ten člověk na kolenou, modlil se a postil, až by byl hladem skoro umřel.

Když pak sedmý den ke konci svému se schyloval, tu sv. Prokop proklel satana.

Ten pak v podobě černého vrabce vyletěl z nešťastníka a usadil se na střeše chrámové. Avšak za nějakou chvíli svalil se se střechy na zemi a ihned se rozčtvrtil.

Všichni ďáblové, kteří sídlila ve stráni nad kláštercem, byli touto událostí velice postrašeni a náramně počala křičeti:

„ó, běda nám nebohým, neboť člověk jakýsi, velmi zlý a ukrutný, jenž se usadil pod naši horou, činí nám nejhorší příkoří a protivenství. Proto bude dobře, když opustíme dosavadní sídlo své a přestěhujeme se raději na vrch Lobec, kde nás tento zlý a ukrutný člověk již nikdy trápit nebude.“

Když byl tuto řeč sv. Prokop uslyšel, upletl si ze řemínků pevný a řádný bičík a tři-maje ho ve své svaté pravici, kázal všem těmto ďáblům, aby se ihned odtud vystěhovali, kam by chtěli.

Tu ďáblové u velikém spěchu opouštěli sídlo své a letíce a derouce se jeden přes druhého, prorazili skalisko, velmi při tom nařikajíce a láteříce.

„Ó, žel našich drahých sídlišť! Strasti nás potkaly a hoře veliké padlo na naše krásné obydlí.“

A lid zvědév o této události, putoval k sv. Prokopovi se všech stran a končin. Tu svatý ten muž pomáhala činil dobře, jak jen mohl.

Tak stal se záhy velikým dobrodincem svému lidu českému, těše všechny opuštěné a utlačované až do své smrti, kdy jej Pán povolal k sobě do věčné slávy a radosti, kterou připravil věrným a dobrým synům svým.

III.

Před dávnými dobami, kdysi mezi časem velikonočnima Letnicemi, konaly se ještě za života svatého Prokopa v klášterci Sázavském třídní pobožnosti, k nimž se všechen lid z okolní krajiny dostavoval.

1 stalo se v tom čase, že muž nábožný jakýsi, jménem Mena, velice zatoužil, aby mohl zbožným těm modlitbám přítomen býti.

Proto ruče spěchal k řece Sázavě. Ale když dospěl až k samotné řece, zarmoutil se velice v srdci svém.

Nebylo tu ani převozníka, ani lodice, aby se mohl převézt na druhou stranu. Stál tedy smutně na břehu řeky. V tu dobu zrovna počaly modlitby a pobožnosti v kláš-terci, které sv. Prokop s mnichy vykonával.

1 počal pobožný Mena naříkati a žalněti a prositi Boha, aby v klášterci mohl po-božnosti obcovati.

Tu spatřil pojednou na druhém břehu řeky loditi, přivázanou a prázdnou. Začal se tudíž modliti, pokleknuv na břehu:

„Pane Bože, pro svatého Prokopa, prosím tebe, dopřejž mi, abych mohl býti na druhý břeh převezen.“

Když skončil vroucí modlitbu a prosbu svoji, v ten okamžik odvázala se samo-volně lodička od břehu a rychle spěla k němu jako o závod.

A když doplula až k němu, vstoupil pobožný ten muž do lodičky a ta opět bez ve-sla dopravila Menu na druhý břeh.

I vystoupil z ní Mena a pospíchal do chrámu na pobožnost. Tu podívovali se všich-ni nemálo a poznali, že sv. Prokop jest muž Bohu milý. 1 rostla úcta a sláva jeho mezi vším českým lidem a zástupy jeho spěchaly, aby spatřily svatou tvář jeho.

Zkazky svatoprokopské zní nám dosud jako čarovná hudba nebeská. A dokud za-znívati bude třeba jen šelest hudby té, potud národ náš bude velkým a ušlechtilým, a sláva jeho překoná všechno burácení i všechny divé větry zkázonosných nocí...

A tajuplná hudba ta budiž vjezdy i naší národní modlitbou!

BISKUP VOJTĚCH NA ZELENÉ HOŘE

V dobách, které jsou nám zakryté šedou clonou dávnověkosti, žil v České zemi velmi bohabojný a dobrotivý muž jménem Břimota.

Tento nábožný člověk měl jedinou touhu, která jímala a zaujala celou jeho bytost. Chtěl samojediný, o samotě Bohu, Pánu svému, sloužiti.

Proto se ve své zbožnosti a v pevném předsevzetí uchýlil na horu, která se zve-dala v blízkosti dnešního města Nepomuku. Na této hoře, jejíž patu omývá na se-verní straně křivotoká, klidnoproutná řeka Bradava, zbudoval onen nábožný muž dřevěnou kapličku, kterou zasvětil ke cti sv. Maří. Sám pak zrobil si jen skrovničké, prosté obydlí z latí a trámův.

Kdysi přišel sem, když putoval po České zemi, i biskup Vojtěch, syn libického vé-vody Slavníka a druhý biskup pražský. Rozhněval se na pány české, kteří mu všude překážky i protivenství činili.

Zde na této hoře přebýval pak Vojtěch po nějakou dobu s nábožným poustevní-kem Břimotou.

Tou dobou byla v celých Čechách nesmírná parna a sucha. Plných šest let již ne-pršelo. V celé zemi panoval hind, ano i mor řádl ukrutně mezi lidmi.

Země byla vyprahlá, studnice, potoky i říčky vyschly již docela, lučiny zaschly a všechno stromová byla jakoby požárem sežehnuta.

I v samotné Praze bylo velmi zle a pobožný lid marně volal po útěše sv. Vojtěcha. Proto hledali svatého biskupa svého a našedše ho prosili jej velice velmi, aby jich již neopouštěl, slibující mu poslušnosti polepšení.

A tu byl prý sv. Vojtěch prosbami dobrého lidu českého hluboce dojat. I vstoupiv na holou skálu, která ční za hlavním oltářem nynějšího kostela Nanebevzetí Panny Marie, kde i dosud vytlačena jest šlápěj nohy světcovy, celému kraji, celé zemi Če-ské i všemu svému českému lidu žehnal.

Ve chvíl zaskvěla se celá sežehnutá, smutně zírající krajina nádherným rouchem svěží zeleně. I skála, kde sv. Vojtěch modlil se a žehnal, se podivuhodně zazelenala. Od těch dob sluje tato hora Zelenou horou...

V sousedství města Nepomuku, nade vsí Vrčení, zvedá se lesnatý vrch Štědrý, který' pyšně a hrdě s výše své přehlíží nižší čeled', kolem sebe nakupenou.

Na tomto, vrchu Štědrém spával prý svatý Vojtěch na plochem, velkém kameni, na kterém prý se tělo jeho vytisklo.

Nábožný lid zbudovat tu později kapličku ke cti a slávě sv. Vojtěcha, blíže níž vyvěrá zdatný pramen výborné vody.

A pověst vypravuje nám, že tu kdysi sv. Vojtěch střelil po krásném jelenu. Avšak šíp vystřelený minul se cíle a zaryl se hluboko do země.

Tu ve chvíli se země otevřela a vytryskl značný a hojný pramen vody, který tu prýští až podnes.

POUSTEVNÍK Z CESKOMORAVSKÉHO ŠVÝCARSKA

Z nejkrásnějších a nejpůsobivějších krajin východočeských jest krajina svojanovská při samém již pomezí moravském.

Městečko Svojanov vzdáleno jest asi tři hodiny cesty na jihovýchod od města Poučky a 41 leží již blízko hranic moravských. Rozkládá se při březích potoka Jedlovského, který tudy se vine a proudí dále na Moravu a nazývá se Křetínkou.

Ze Svojanova dojdeme jthovýchodně po silnici do vesnice Předměstí, Dolní Lhoty, za kterouž se ocitneme ve velmi pěkné a rozkošné krajině.

Na obou stranách silnice zvedají se kopce čili „chrby“, jak zdejší lid kopce ty nazývá. Vrchy tyto jsou většinou zalesněné.

Silnice vine se jako bílá páska krajinou, dál a dále stále zajímavější... Mnoho rozkošných a zajímavých míst lze tu spatřiti.

Za Dolní Lhotou jeví se již Českomoravské Švýcarsko v celé své kráse a velebnosti. A jdeme-li dále, shlédneme nejkrásnější části Českomoravského Švýcarska. Jsme na samých hranicích Čecha Moravy.

Silnice úzká vine se podél potoka. Na obou pak stranách silnice té, zrovna tam, kde sousedí Čechy s Moravou, zvedají se do velké výše ohromné skály, které zvláště nesmírné výšky dosahují na levé straně silnice. Na skalách těch nahoře a po stranách oněch kopců bují a hýří tmavou zelení lesní stromy. Jest to obrázek velmi malebného a divokého rázu. Proto také dostalo se tomuto koutku východočeskému názvu „Českomoravské Švýcarsko“.

Nikdo by nevěřil, že zde, v krajině tak odloučené od světa, něco tak skvostného může se skrývat.

Jest tedy zde velmi úzký vchod z Čech na sesterskou Moravu.

Teče tu jen potok a vine se úzká silnice, a na obou jich stranách zvedají se příkré skály.

Vzadu viděti lze již moravskou stranu, obzvláště v popředí vynikající vesnici Bohuňov se starobylym kostelíkem, o kterém se činí zmínka ve starých památkách již léta 888.

O těchto skalách ohromných, které na hranicích Čecha Moravy jsou nakupeny, vypravuje si lid okolní, že je sem nanesl čert.

Když totiž sv. Cyril a Methoděj blížili se k zemi České, aby zde šířili víru Kristovu, čert jim v tom chtěl zabránit. Proto snášel na hranice ohromné skály a balvany, aby jim tak zatarasil cestu do Čech.

Když pak viděl, že oba svatí věrozně blíží se již ke hranicím, snášel tím více v noci tam, kudy měli se ubírat, balvany, aby byl do rána hotov. Když nesl poslední balvan, aby jim zatarasil vchod, ozvalo se právě ve vesnici kokrhání.

Poněvadž pak dle pověsti veškeré rejdy čertovy končí, když kohouti počnou kokrhát, tak také bylo i zde.

Čert nedonesl už onoho posledního kamene na zatarasení vchodu, a sv. Cyril a Methoděj měli pak úplně volnou cestu do našich drahých Čech.

Přes ves Bohuňov a oním Českomoravským Švýcarskem vedla známá stezka trstenická.

Tudy tedy svatí věrozně přišli do Čech.

Na skalách u vsi Bohuňova bylo viděti ještě do nedávna obraz Panny Marie a vedle ní kohouta, připomínající onu událost s čertem. Dnes již obraz onen znatelný není.

Poblíže stezky trstenické usídlil se v malebném Českomoravském Švýcarsku v pozdějších letech poustevník Antonín.

O tomto slavném a velmi dobrotivém poustevníkovi se vypravuje, že naučil tamní lid správně tkát.

Kdysi šel poustevník kolem tkající ženy v Bohuňově, která vždy člunek s jedné strany v osnovu házela, při čemž vždy nit od cívky utrhla a na druhé straně opět navázala.

Poustevník Antonín vysvětlil ženě, že má člunek tam a zpět vrhati bez trhání a navazování nití, že tak víc udělá a plátno lepší jakosti nabude.

A skutečně! Žena tkala tímto způsobem a práce jí rychle ubývalo.

V krátkém čase šel poustevník Antonín trochu jinak ustrojen kolem téže ženy a ptal se jí:

„Milá matičko, kdo tě naučil takto výborně tkáti? Jindy jinak jsi tkávala!"

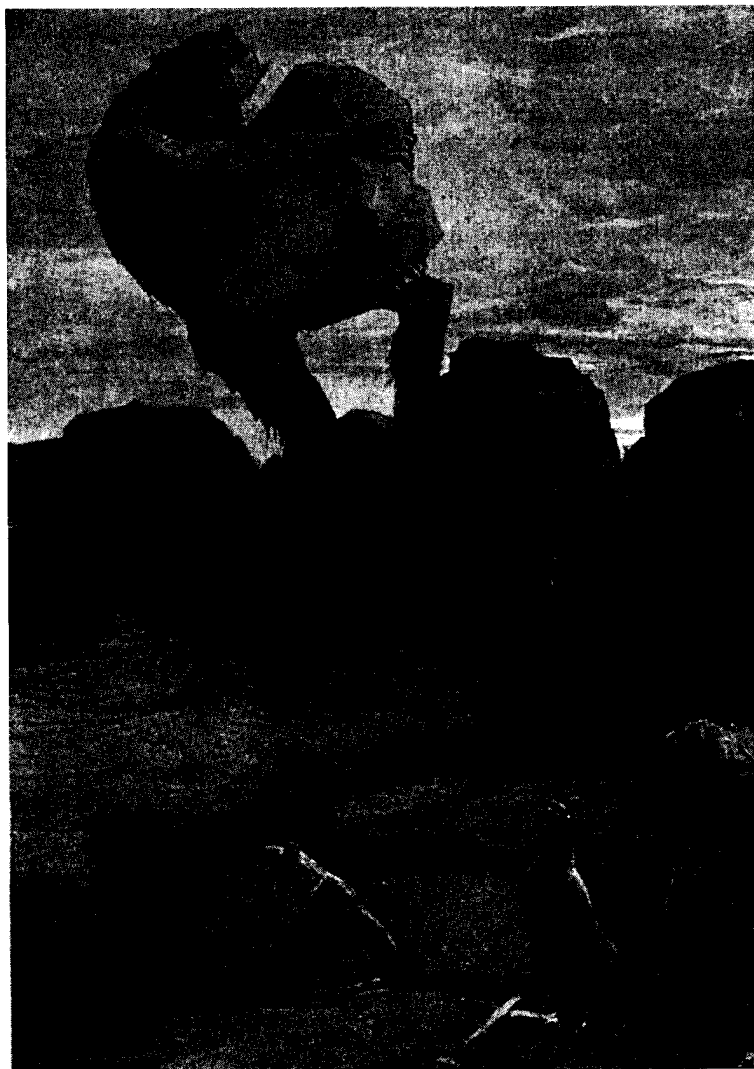
Tu odpověděla žena:

„Jindy jinak, nyní také jinak! Sama jsem se takto tkát naučila."

1 rozhněval se poustevník Antonín velmi velice na nevděčnou ženu a pravil jí:

„Čím více utkáš, tím více trhati budeš. A co neroztrháš, myM ať ti sežerou, anebo se to samo rozpadne."

S těmi slovy poustevník odešel. Od té doby se ženě při tkaní vše potrhalo, že nikdy nic řádného a dobrého utkati nemohla.

Když čert nesl poslední balvan, ozvalo se ve vesnici kokrhání.

Poustevník Antonín vycházel velmi často ze své poustevny do kraje a dobře činil chudým a zbožným lidem.

Zhusta navštěvovali nemocné a vlastními léky a mocnou modlitbou svou, kterou vznášel k Hospodinu, uzdravoval i lidi, kteří měli takměř duši svou na jazyku a o nichž kde kdo již pochyboval, že by někdy zase zdraví byli.

Léky své připravoval poustevník Antonín z nejvzácnějších bylin horských a lesních, které pracně sám nasbíral.

Proto ho lidé i z nejdálnějších končin vyhledávali a pomoci jeho ve všech svých nesnázích a strastech životních se pokorně a zkroušeně dožadovali.

A poustevník „Antoníček“, jak jej lid všeobecně s něžností a úctou nazýval, pomáhal každému ráda ochotně, jak sám Hospodin dovolil.

S úctou a s pokorou vzhlíželi lidé k svému dobrému starému poustevníkovi „Antoníčkoví“ až do chvíle, kdy jej velký soudce nebesky povolati ráčil do věčné slávy své.

VINTÍŘ POUSTEVNIK

Vintíř poustevník, později za blahoslaveného prohlášený, pocházel z německého panujícího rodu Durynského čili Hessenského.

V mládí svém žil pry' velmi vesele a rozmařile, ale později obrátiv se, vstoupil do kláštera v Altaichu, kde zavěsiv meč na oltář, začal život plný pokání a odříkání.

Kvůli větší dokonalosti odebral se do Reinachu a ještě později bydlil v šumavských hvozdech, kde prožil plných třicet let.

Žil a bydlil na poustce, na dnešním Hartmanicku u „Dobré Vody“.

Čtvrt hodiny jižním směrem od této dědiny stojí v lesní samotě malá kaplička, od níž vede několik schodů v žule vytesaných na skalisko.

Na jednom jeho vrcholu vypíná se do výše kříž, na druhém vrcholku nachází se kamenné sedátko, které jest právě zbytkem někdejší poustky blahoslaveného Vintíře, jenž zde dlouhou dobu žil a na stezce u dnešní Březnice duši svou Pánu Bohu odevzdal.

Stezka ta dosud sluje „stezkou Vintířovou“.

V Březnici u Hartmanic jsou lázně, proslulé svou léčivou vodou, která podobně působí jako pramen léčivé vody v Lázních Letinských u Blovic, kde spatřuje se podnes socha blahoslaveného Vintíře ve sklepení nad nádrží vody tamního léčivého zřídla. Sochu tu opatřil pry' z vděčnosti stary' jeden ovčák, jenž trápen jsa pakostnicí, přál si navštívit známé toho času lázně v Březnici u Hartmanic.

Pro pokročilou chorobu svou nemohl však na cestu se vydati.

V nesnází té zdálo se mu jedné noci, že v blízké bažině pod dutou jedlí vyvěrá pramen léčivé vody podobný onomu v Březnici a posvěcený blahoslavenému Vintíři.

Když pak druhého dne pramen ten byl skutečně zde objeven, dal se chorý ovčák k němu dovésti a hle! Po několika koupelích ve vodě té ozdravěl úplně.

Poustevník Vintíř bydlil a žil v poustce své až do své smrti, která ho stihla léta Páně 1045.

Někteří dějepisci vyličili poustevníka Vintíře jako zrádce země České.

Špatně pry' se odměnil tehdejšímu knížeti českému, rekovnému Břetislavovi, vděčně vždy paměti, za pohostinství.

Ukázal prý poustevník Vintír Jindřichovi III., císaři německému, cestu do Čech ve-doucí při jeho druhém tažení proti statečnému a bohatýrskému knížeti českému Bře-tislavovi léta 1041.

Tenkrát dal kníže náš Břetislav opatřit všechny cesty ve hvozdech šumavských při hranicích bavorských silnými zásekami.

Veliká vojska německá chtěla vtrhnouti do Čech přes Šumavu, ale nemohla pro mohutné záseky do země proniknouti.

A tu prý Vintír, který znal všechny cesty a průchody lesy šumavskými vedoucí, převedl oklikami vojska německá přes hranice české, aby vpadla vzad vojsku če-skému.

Císař Jindřich III. uposlechl rady Vintířovy a vnikl takto bez překážky do Čech a spáliv a zpleniv všechny krajiny, kudy táhl, pronikl až ku Praze.

Tvrzení o hanebné zradě Vintířově není však ničím odůvodněno.

Byl předně blahoslavený Vintír tehdy už kmet 88letý a pak neshoduje se to se slavnýma nádherným pohřbem jeho, který podle starých letopisů vystrojil mu sám kníže Břetislav léta 1045.

Břetislav dal tělo poustevníkovo s největšími poctami převézt do Břevnova, kde pod oltářem sv. Štěpána je pochovali.

Od válek husitských, v nichž zkáze podlehl i Břevnov, tělo poustevníka Vintíře bylo nezvěstno. Až teprve roku 1684 v Polici nad Metují objeveno. Patrně asi mniši v oněch neklidných dobách je převezli a v Polici nad Metují na bezpečném místě ukryli.

Teprve později, léta 1726, ostatky Vintířovy klášteru Břevnovskému byly opět na-vráceny a zde v chrámě Páně slavně uloženy.

VITALIŠ

Ještě koncem XII. století byla Police nad Metují i s celou vůkolní krajinou úplně pusta a neobydlena.

Jenom občas zavítali do zdejších rozsáhlých a nepřehledných lesů četní lovci, aby se oddávali své zamilované vášni. A zvěře všeho druhu bylo všude v hojnosti neuvěřitelně

Mimo lovce docházeli sem i strážní pomezní.

Asi počátkem XIII. století usídlil se zde poustevník jménem Vitališ, mnich kláštera Břevnovského, řádu benediktinského.

Prostřed mezi velikými lesy postavil si Vitališ malou lesní chatku. Při tom jsa stříd-mý, jedl jen jablčka planá a žaludy 1 bukvice, jichž všude hojně nalézal, a zapíjel le-dovou, čistou vodou, která se pramenila z blízkého skaliska.

Později vyplenil Vitališ i kus lesa a udělal si tu pole, aby i chleba vezdejšího měl do sytosti.

Ze začátku jen málokdy k němu někdo z dálného okolí zavítal, později však roz-hlásilo se, že jakýsi muž nábožný a ctnostný sídlí v chudíčkové lesní chatě a žíví se jen lesními plody a kořínky.

Od té doby přicházeli k němu přemnozí lidé, muži, ženy i děti, aby útěchu a radu brali od bohabojného a ctnostného tohoto poustevníka.

A mnozí přicházeli k němu, aby vyhledali od něho i uzdravení ve své těžké ne-moci.

Vitališ vyznal se znamenitě v léčení. Sbíral po lese rozličné byliny, květiny, ko-řínky, ano i mechy a lišejníky a upravoval z nich všeliké masti a nápoje, kterými po-tom léčila uzdravoval nemocné, kteří k němu stále hojněji a hojněji se dostavovali.

Sláva o jeho veliké a divotvorné moci léčební a uzdravovací rostla každým dnem. A tak stal se z Vitalíše poustevníka za krátko lékař divotvorce, jenž žehnáním, mod-litbami a léky svými každého nemocného uzdravil.

Vedle svého divotvorného uzdravování chory'ch, uzdravoval Vitališ i všechny ty, kdož k němu přicházeli s chorobou, neduživou duší. A všichni odcházeli z poustevny Vitališovy potěšení, s novými nadějemi v život lepší a radostnější.

Později přidružila shromáždil kolem sebe Vitališ ještě několik svých druhů z řádu benediktinského.

Tito vymýtili lesa zbudovala dřevěnou, nerozsáhlou kapli ke cti Panny Marie.

Zdá se pak, že od polí, která zdejší poustevníci a první usedlíci uprostřed mohutných hvozdů obdělávali, dostalo se tomuto místu nynějšího pojmenování Police.

Později, a to již v první polovici XIII. věku, založen tu byla klášter benediktinský.

Zdejší rozsáhlé lesy počaly se znenáhla mýtití a v plodonosná role proměňovala. Za nedlouho potom založeno bylo zde i několik vísek a v nich usazoval se lid poddaný.

V téže době vznikalo zde rovněž i město Police, která se po celá dvě století velmi utěšeně rozvíjela.

Tak tedy na místech, kde obětavě a milosrdně působil proslulý poustevník Vitališ, zaskvěli se po mnoha neštěstích i pohromách vítězně a šťastně krásná Police, kterou dnes družíme k nejvzácnějším městům milené naší české vlasti.+

V ZÁTIŠÍ KŘIVOKLÁTSKÝCH HVOZDŮ

Hluboko v nádherných lesích křivoklátských, na straně jihovýchodní, stávala za dob krále Karla IV. a jeho syna Václava, potomního krále českého, prostá poustevna. Bylo v ní kamenné lože a klekadlo, tesaný to balvan, v němž udělán byl dřevěný kříž. A poblíže poustevny byla studánka s křišťálovou vodou.

V poustevně bydlil starý poustevník Radislav. Sněhobílý vous zakrýval mu celou hrud'. A hlavu jeho zdobily již značně prořídle, stříbrné kadeře.

Pod tíží let byla postava poustevníková již značně shrbená. A tak podepíral se Radislav o mohutnou, z větve dubové udělanou hůl. Roucho na sobě měl prosté, pouhý hrubý plášť.

Letitý poustevník chodíval ponejvíce bos. Jeho obličej byl vpadlý, oči hluboké a důmyslně, ještě bystré a živé, čelo vysoké i široké a hluboce zadumané.

Postava Radislavova musila ještě před nemnohými lety býti neobyčejně vysoká. Nyní však byla spíše podobna osekanému, k pádu již nachýlenému pni...

Nedaleko poustevny v údolí lučním, obklopeném mohutnými, věkovitými duby a buky, huhlal potůček svou tajemnou báji. A všude vanul milý, nebesky klid.

Kolem poustevny hnízdilo hojnost kosů a slavíků. A za večera mílo bylo v rajském tomto zátiší prodlévati.

Při reji světlušek v dumavém a tichém údolí zazníval láskyplný tlukot slavíků a z temných hvozdů ozývalo se truchlivé houkání sov a ze skal vylétali tichým letem netopýři, vyhledávající svou kořist.

A za dne panovalo tu posvátné šero. Hluboké hvozdy odnímalý i větrům přístup v toto lesní ticho. Jen tu a tam čiperně veveřice zvědavě patřily na zbožného poustevníka a v korunách stromů poplašení divocí holubi údery křídel svých poruší občas tajemné ticho.

V tichu tom, vzdáleném ruchu lidského, žil sobě a obcovat s Neznámým poustevník Radislav. Vždyť přítomnost Neznámého v tomto velebném klidu byla tak patrna.

Kolem potůčku bzučeli sladké arie čmeláci, sající med z kvítků na březích potůčku kvetoucích. A v sousedství tyčil se hrad Křivoklát, který si král Václav N. tak neskonale oblíbil.

Sem utkal se král Václav IV., když chtěl se zotaviti, sem utkal se, když chtěl nerušeně strávit oblíbeným svým lovem několik příjemných dnů. Zvěř v lesích křivoklátských táhla jako kouzlem Václava IV. na Křivoklát.

V lesích křivoklátských, ve společnosti svého nejvyššího lovčího pána Jíry z Roztok, sídlem na Krakovci, prodléval a lovil král Václav IV. nejraději. A zvěře v lesích křivoklátských bývalo vždy hojnost, ba mnohdy až skoro nadbytek.

V té době byl Křivoklát se svými rozsáhlými hvozdy na vrcholu své slávy, které snad již nikdy nedosáhnul.

1 k poustevníkovi Radislavovi dolehla někdy sláva hradu Křivoklátu, když některý zbrojnoš nebo panoš zatoulal se příliš hluboko do lesních těch samot.

Pro bohumilý život, který vedl poustevník Radislav v královských lesích křivoklátských, byl velice nenáviděn ďáblem, jenž ho velice často pokoušel a v jeho modlitbách a rozjímáních rušil.

Obzvláště, když Radislav v čase velikonočním dlel ve dne v noci na modlitbách, pokoušel ho ďábel nejvíce.

Rázem dvanácté hodiny noční zaplála celá poustevna velikým, pronikavým světlem a v poustevně objevil se ohromný medvěd, z jehož tlamy oheň příšerně vyskakoval.

Ale na tom nebylo dosti. Za chvíli objevil se zase ohnivý čert, s rudým jazykem, a za příšerného křiku a řevu a děsného medvědího bručení počal se s medvědem potýkati.

I nejdůležitějšímu člověku při tomto zjevu musila by nabíhati husí kůže po těle, každý byl by věru poustevnu opustil, ale Radislav vytrval.

A když posléze čert medvěda zahnal, schoulil se medvěd v koutě poustevny hrůzným svým mručením děsil poustevníka až do svítání.

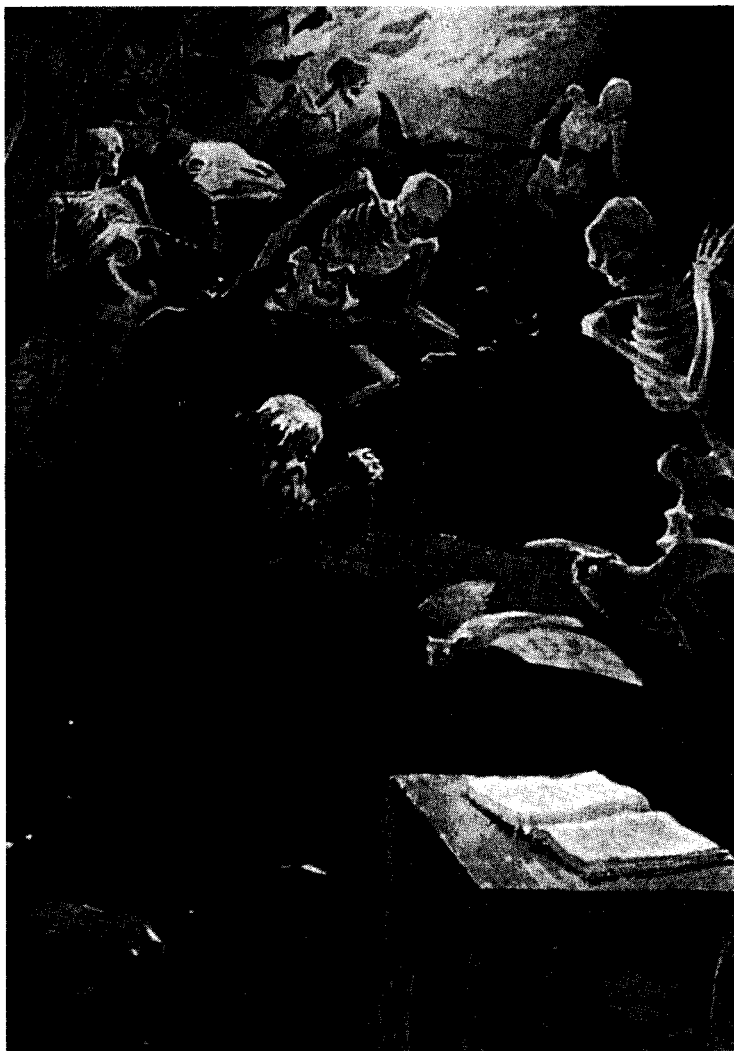
Druhý den opakovalo se ďáblovu pokušení znovu.

Rázem dvanácté hodiny noční, když poustevník dlel zase na velikonočních svých rozjímáních, objevil se opět obrovský medvěd.

Jeho hřbet po chvílích se rozježila medvěd očíma na poustevníka divoce zakoulel, že bylo opravdu hrozo na medvěda pohlédnouti.

Radislav zase vytrval. Ale když započal divý boj medvěda s ďáblem, vzal poustevník nádobu s posvátnou vodou tříkrálovou a vychrstnul ji na ďábla i medvěda. V témž okamžiku vyrazil čert s medvědem z poustevny a Radislav měl na dlouhou dobu pokoj.

Než po čase dostavil se ďábel pokušitel zase. Na jeho povel vystoupily v poustevně luzné dívky zteplých těla počaly při tajemné hudbě, o kteréž nikdo nevěděl, odkud se běře, nejkrásnější tance prováděti a poustevníka znepokojovati, ale když se Radislav pokřížoval a křížem po tanečnicích rozebral, zmizely naráz i s čertem. Jindy, bylo to právě v noci Filipojakubské, která nadchází hned po západu slunce. Bylo to v noci kouzel a čar.

V tom zazářila poustevna a kolem poustevníka počalo se proháněti několik kostlivců.

Staříčkový poustevník dlel ještě na modlitbách...

V tom zazáří poustevna a na ožehu začne se proháněti kolem poustevníka několik kostlivců, kteří si dutý^{mi}, hrobovými hlasy propěvovali:

Křepčit a výskat, život
je náš!
Náš plesa tanec, ty
luno znáš!
Hurá!

Vánku ty noční,
silněji věj;
nechat již záhy
počne náš rej! Hurá!

A před jezdci kostlivci vznášela se četa sova sýčků, kteří příšerně skuhrali a houkali, z očí jim jiskry sršely a ze zobáků plaménky šlehaly. Nad skloněnou hlavou Radislavovou mrazivě a hrůzně zašuměl veliký shluk ohyzdných, pištících netopýrů. Někteří ptáci noční litali a svištěli také po různu, jako strážé kolem chřestivých kostlivců.

Čtyři bezhlaví hudci v koutě poustevny troubili na pišťaly a bzunkačky a tloukli na podivné své cimbály, které vydávaly prapodivný zvuk. A ďábel s ohnivým jazykem se příšerně chechtal a brnkal zlostně na kytaru.

A když hluk a hlomoz neustával, ano spíše se zdálo, jako by tentokráte chudá poustevna měla býti rozdupána a rozmetena, vstal Radislav se svého klekátka a zvolal:

„Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého," a práskl posvěcenými ratolestmi kočiček z doby velikonoční do kostlivců a hned na to do pískajících hudců, kterým malá dvířka poustevny ani nestačila, a naposled uchopil Radislav i veliký svůj růženec a počal bušiti do brnkajícího ďábla, až se bolestí svíjel a za smilování prosil a řval, že se poustevna otřásala.

Potom mrskal sebou čert ve vzduchu a ječel jako koza.

„Nu, dáš už mi pokoj, pekelníku?" otázal se starý poustevník, a když čert to slíbil, ustal Radislav v mrskání a ďábel střechou vyletěl do noční tišiny a s ním i všechna skuhrající, houkající a pištící havěť...

Od toho času niky již ďábel poustevníka nepokoušel a nerušil...

POUSTEVNÍK PIRKŠTEJNSKY

Mezi velmi památnými a zajímavými hradními troskami čarokrásného a půvabného Litoměřicka nad jiné svou vzácnou rázovitostí vyniká skalní hrad, který trčí při silnici vedoucí z Hajdy do Zákup, ve směru severním od České Lípy, jenž sluje Pirkštejn či Sloup.

Hrad tento skoro až zázračným způsobem cele jest vytesána vyhlouben v obrovitém pískovcovém balvanu.

Tento olbřimovitý balvan nazván byl za slovanského pravěku pro pilířovitou svou podobu „Sloupem“ a podle toho pojmenováván byli sám zajímavý hrad.

Jindy však podle svých zakladatelů, pánů z Pirkenštejna, pojmenován a nazýván byl tento slavný a starobylý hradní památník Pirkštejnem.

V okolní lesnaté krajině, kam zavítal jen smělý lovec anebo brtvář, pátraje po b'ťích čili úlech divokých včel, anebo smolař, jenž ostruhoval smůlu se stromů, bydlil kdysi poustevník, frater Václav.

Byl ozbrojen pouze silou jména Kristova, hotov každé chvíle dáti život z lásky ke svému Pánu a Mistru.

Hubená jeho vysoká postava, bílá brada, sahající až po pás, milé, dobré oči a řeč jeho, až na podiv lahodná a měkká, budily pozornost lidí, kteří jej v lese potkávali. Šedý plášť a sukovitá hůl byly jediným jeho majetkem.

Rozešla se brzo po celém okolí zvěst, že jakýsi věstec usadil se pod hradem Pirkštejnem v borovém lese a že žije se jen kořínky a pije vodu z pramene a ničeho od lidí nepřijímá.

Za to však poustevník, frater Václav, činil lidem jen dobře, dával léky od nemoci nebo také ihned uzdravil prostým dřevěným křížem, který nosil stále na prsou, a říkal, že je nutno milovati každého člověka jako otce nebo bratra.

Zvěst ta dostala se i ke hradnímu pánovi, který sám odebral se navštívit poustevníka a čaroděje, jenž by ho zbavil jeho velikého hoře, že nemá syna a svého následníka

Poustevník přijal vznešeného hosta ve své jeskyni s úctou jemu náležející.

„Posaď se, milostivý pane, na tento pařez zde a rci mi, čeho si ode mne žádáš a čím ti mohu posloužiti.“

Hradní pán se posadil na omšelý pařez, sňal plášť svůj s beder svých, aby ukázal poustevníkovi svůj bohatý kabátec, všecek zlatem vyšitý a i drahokamy a perlami posázený, a pohrávaje si s drahocenným kordem svým, pravil sebevědomě a vznešeně:

„Slyšel jsem, že umíš čarovati a všechna zla zaklínati, přicházím tedy na poradu ve svém hoří!. Bude-li dobrá a bude-li mítí úspěch, dostaneš odměnu královskou, avšak zklameš-li mne, hlavou svou zaplatíš!

Jsem hradním pánem pirkštejským a mocným vládcem nad celým rozsáhlým zdejším okolím a vládnu i nad životem svých poddaných.“

Poustevník zbožně sklonil hlavu a odpověděl:

„Bud' pozdraven, mocný pane hradu Pirkštejna! Kéž ti „á Bůh zdraví a síly, abys co možno dlouho vládl na svém skalním hradě a dlouho řídil osudy poddaných svých! Ale špatně jsi uhodl, mocný pane, neboť „á žádné odměny nepřijímám, čarovati a kouzla prováděti neumím a smrti se naprosto nikdy nelekám.“

Frater Václav stál před hradním pánem klidný a vážný, s milou, vlídnou tvář, stříbrnou dlouhou bradou, zářícíma očima blahem a něhou a v prastarém, chatrném plášti.

Hradní pán popatřil velmi pozorně na poustevníka před ním důstojně stojícího. Jakási vnitřní síla a tajemná moc vyzařovala z této slabé, sešlé postavy, jakási zázračná svatozář začala objímati i duši hradního pána.

1 zastyděl se za svůj drahocenný kabátec zlatem vyšíváný a perlami posázený. Proto přehodil si plášť přes ramena a skromně i tiše se otázal:

„A jakými že znameními provádíš svoje kouzla?“I

ukázal poustevník na prostý dřevěný kříž na prsou svých a hrdě odpověděl: „Tímto znamením dosahuje se věčného života i věčného štěstí.“

„ó, dej mi je, neboť já vlastně hledám štěstí“ zvolal Masně hradní pán.

„Nuže dobře, milostivý pane, nuže pojď pod znamení mé, pod znamení Boha milosrdného a všemohoucího,“ pravil poustevník pirkštejský, ukazuje rukou svou k nebesům.

„Uvěř jen, mocný hradní pane, v učení mé, zbav se svých prostopášností a bohaprázdných kratochvílí, kterými plníš život svůj, a vezmi za to hlavu moji, dám ti ji s největší radostí,“ vážně promlouval poustevník.

„Kdo ti vkládá v ústa taková slova?“ tázal se hradní pán zamyšleně.

Jen, jenž se nechal přibíti na dřevěný kříž a v mukách za nás život svůj dal,“ důstojně pravil frater Václav.

Hradní pán se zamyslel dlouho trvalo v jeskyni mlčení přímo posvátné. První je přerušil hradní pán.

„Což můžeš tímto znamením činiti lidem dobře, je uzdravovati a štěstí jim propůjčovati?"

„Ano, ve jméno Krista, kterému sloužím, kudy chodím," pravil poustevník.

Jedy učiň, abych měl syna a následníka svého. To je právě hoře srdce mého."

Jedy poslechni, mocný pane hradu, rady mojí. Vzdej se všech prostopášností, zapud' od sebe všechny bezbožníky a všechny své zločinné druhy a přátele, odvrz od sebe krutost a vyděračnost! Žij s manželkou svou zbožným způsobem, navrať se k Bohu a služ mu, jak se na křesťana patří. Potom ať ti Bůh syna a následníka v rozsáhlém panství tvém."

Hradní pán pirkštejnsky vyšel z jeskyně poustevníkovy s novými myšlenkami a s jasnými paprsky ve své duši.

Vracel se pak velmi často do jeskyně poustevníkovy a posléze jednou poslal posly své ke ctihodnému kmetu Václavovi, aby bydlil na jeho hradě.

Ale poustevník odmítl a žil dále v jeskyni své v borovém lese.

A když daroval Bůh po roce hradnímu pánu syna a následníka, roznesla se sláva a pověst o zázračné moci poustevníkově po celé širošíře krajině pirkštejnské.

1 přicházeli lidé k poustevníku Václavovi, lidé z daleka široka, aby vyhledali pomoci a uzdravení svého od něho. Sláva poustevníka pirkštejnského rostla až do dne smrti jeho, která ho postihla za jednoho slunného jitra, když se byli právě všichni lesní zpěváčkové rozezpívali v nádherném, nebeském, velkolepém svém koncertě ke cti a chvále Hospodinově.

A bylo hoře nesmírné a smutek lidí veliký nad smrtí poustevníkovou.

Sotva že čert zasedl na obvyklé místo, vyletěl do vzduchu.

ČERTŮV STOLEK

Od ostrožny, na které trčel druhdy hrad Sokolov, stísňují kolmé stěny řečiště Doubravky a voda omývá jejich paty na obou březích. A po strmých stráních všude vítají vás vyčnívající kameny a vonné smrči i s bujným, hustým borůvkám. Vystoupíme-li pak nahoru nad řečiště, skupí se před námi ohromné rulové balvany, na nichž spatřiti lze veliký, plochý kámen volně ležící, který' se nahoře udržuje pouze vlastní silou. Jest to vskutku podivný útvar a sluje „Čertovým stolkem“, protože na něm kdysi jídal čert.

Za pradávných dob bydlil zde prý nedaleko zbožný poustevník, který' trval od rána až do noci na vroucích modlitbách k Pánu, zvláště pak přísně zachovával všechny posty, nejen ty, které ustanovila svatá církev, nýbrž i ony, které si sám ještě ukládal. To mrzelo přenáravně čerta, který' se v těchto skalách zdržoval, neboť by byl rád svedl poustevníka k hříchu, aby k němu měl spíše právo.

Kdykoli byl poustevník postem již seslaben, předkládal mu ďábel nejchutnější pokrm, lahůdky i nápoje, a aby mu dodali chuti, sedl sám k tomuto kamennému stolu, jedl s velikou chutí, projevoval mlaskáním svou velikou rozkoš z jídla a snažil se vším způsobem vzbuditi chuť poustevníkovu. Ten si však pekelníka nevšímala utvrzoval se modlitbou ve své zdrženlivosti i dále.

Již déle jednoho roku pokoušel čert poustevníka nadarmo, když se blížil velikonoční týden. Černý pekelné věděl, že se poustevník poctívá od květné neděle až do hodů Božího, a proto usmyslil si svést ho v této době ke hříchu stůj co stůj. Předkládal mu nejchutnější a nejvonnější jídla, jichž příliš líbezná a jemná vůně lákala k požitku, nabízel mu potom i poháry nejvzácnějších nápojův a hodoval u svého stolu tak labužnický, že musil svatý muž opravdu sebrati všechny své síly, aby nepodlehł pokušení ďáblu.

Na zelený čtvrtek šel k správě Boží a k sv. přijímání, ve zpovědi pak stěžoval si na ohavného a neodbytného pekelníka a na nečisté a zlovolné jeho lákání. Dohry' farář, jemuž se poustevník zpovídal, slíbil, že ho ďábla sprostí a že zbaví zároveň celou krajinu tak potvorného obyvatele.

Když spálil na Bílou sobotu svaté oleje, čemuž náš lid říkává obyčejně pálení

Sotva že čert zasedl na obvyklé místo, vylétěl do vzduchu.

Jidáše, sebral posvěcený uhl, odebral se k poustevně a učinil na místě, kde čert zpravidla sedával, tři kříže. A poněvadž se kvapem blížil konec postu, vyváděl ďábel hůře než kdy jindy a div že poustevníka nepřinutil k porušení postu. Tento již sahal po jídle, a čert, aby mu dodal chuti, ruče zabrousil ke svému stolku, na kterém se rovněž kouřilo ze vzácných a drahocenných pokrmův.

Sotva však zasedl na obvyklé místo a dotknu) se uhelných křížků, vyletěl jako nějaká zpružina do vzduchu, zařval, až se skály v útrokách svých zachvěly, vysoptil z úst hromadu ohně a smrdutého kouře a zmizel odtud navždy, zanechav po sobě toliko nesnesitelný zápach, který se věru ani zdaleka nepodobal vůni růží a modrolících fialek. Od těch dob měl poustevník pokoj a jenom „Čertův stůl“ připomínal mu vždy pokušení, kteréž mu bylo vytrpět).

POUSTEVNÍK V SKALNÍM MĚSTĚ

Od památného hradu Valdštejna u Turnova až ke Hrubé Skále táhne se obrovská skupina skal, která právem nadmíru jest obdivována i slavné vyhlášena a nazývá se Skalním městem.

jednotlivé skalní balvany, které se co do výše s mnohými věžemi měřiti mohou, stojí tu ojedinele a jsou na svém vrcholku v závratné výši porostlé borovicemi a všemi možným) směry rozezlány.

V otvorech a dutinách skal hnízdí nesčetné množství kavek, vran, divokých holubův a dravého ptactva, které tu má útulek přímo pohádkový.

Fantastické skalní tyto útvary, které lid různě pojmenoval, vznikly v pradávných dobách a byly vymlety vinami moře, jimž byly naše drahé, milené Čechy zality.

Napravo v rokli na jedné ze skal znáti jest červenavou „Čertovu ruku“.

Prastará pověst vypravuje nám, že tu vytáhl národní světec náš, svatý Prokop, čerta, jenž z mnoha ran strašlivě krvácel a o tyto divoké a srázné skály se řádně odřel a ve svém zmítání otiskl prý na nich i ruku a zadek svůj s ohonem.

Jiná pověst však dí, že se zde v prvních dobách křesťanství v Čechách usídlil poustevník jakýs), který se oddával horlivě službě Bohu a Pánu svému.

Ve zdejších skaliskách bydlili však čerti, kteří zlost svou všelijakým způsobem ukazovali.

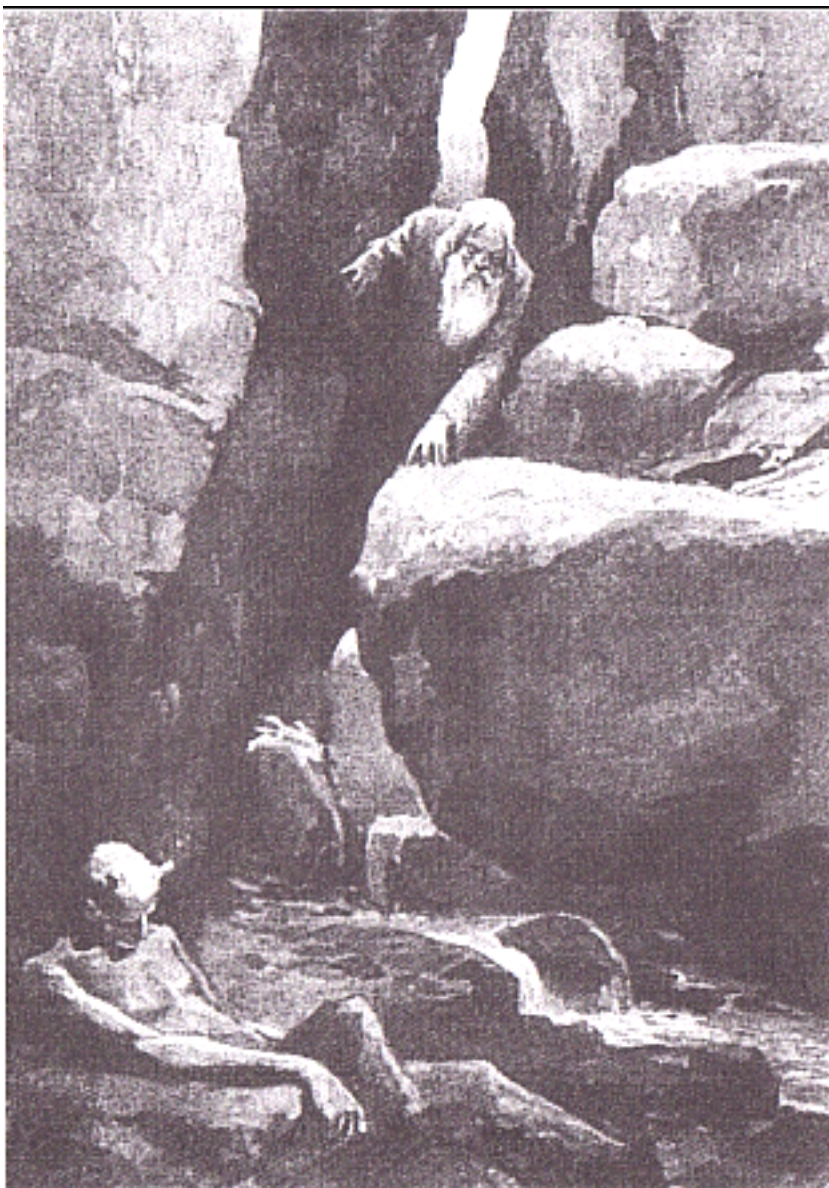
Ale nábožný muž se jich zcela nic nebál, pokládaje ctnost za nejlepší a nejúčinnější štít proti zlému, ďábelskému pokušení.

I pravil k nim:

„Nelze vám tu moci míti, když mi Pán Bůh bude proti vám pomáhat).“

Avšak jeden z ďáblů rozliti) se velice nad touto sebevědomou řečí poustevníkovou a počal ve skalínách tropiti pravé horoucí peklo, až uvízl v rokli na jedné ze skal, kde se hrozné potloukl a okrvavěl.

V hrozných bolestech svých prosil pak ďábel, aby mu zbožný poustevník z hrozné nesnáze jeho pomohla jej vyprostil, že nikdy již ho obtěžovati nebude. Tu slitoval se poustevník nad ďáblem a z rokle jej vytáhl.

V hrozných bolestech prosil ďábel, aby mu poustevník z
hrozného jeho nesnáze pomohl.

Ďáblové se potom odtud skutečně vystěhovali a od té doby měl poustevník pokoj a sloužil pokorně Bohu.

Lidé z okolí, když o tom všem se dověděli, putovali k poustevníkovi jako k svému zachránci a dobrodinci ve všech svých potřebách a strastech.

A poustevník pomáhal každému, jak jen mohl, a každému dobře a milosrdné.

Stal se opravdovým otcem opuštěných a utěшитelem všech zarmoucených až do své smrti, kterou Pán k němu poslal, když jej povolati chtěl k věčně slavnému trůnu svému.

NÁBOŽNÝ RYTÍŘ BENEŠ Z DLUŽMA

Sebevědomě a hrdě, půvabně a snivě tyčí se památný, proslulý a vždy neskonale Krásný a úchvatný Třemšín nad rozsáhlými hvozdy rožmitálskými a přečetnými rybničky, jichž hladiny svítí a stříbří se jako čistý, jasný měsíc v plné své kráse za tiché, jímavé, snivé noci.

Od dob pradávných býval Třemšina bdělým strážcem okolní krajiny, nepřehledných borů i veškerého obyvatelstva, jež k němu s úctou a s důvěrnou příchylností vzhlíželo.

Zde v pevném hradě sídlil někdy slavný český rod pánů Buziců, zde sídlívala oslňivá sláva a ušlechtilý život snoubil se jako čarokrásná nevěsta s krásou a půvabem velkolepého, pohádkového Třemšínského vrcholku.

Proto bylo nádherné a líbezné, tiché okolí Třemšina ode dávna vyhledáváno nábožnými, snivými a přemítavými jedinci, kteří zřeknuvše se veškeré světskosti i hlučného, neklidného života, v hlubokých hvozdech, oddávali se nábožnému životu a rozjímání v plné nerušenosti a posvátnosti.

A tu pod bájným, zamyšleným Třemšínem, v tu stranu ke Vševilům, kde rozkládá se Krásný les Šťadruž, bydlíval prý nábožný a dobrý rytíř Beneš z Dlužma jako chudý, prostý poustevník.

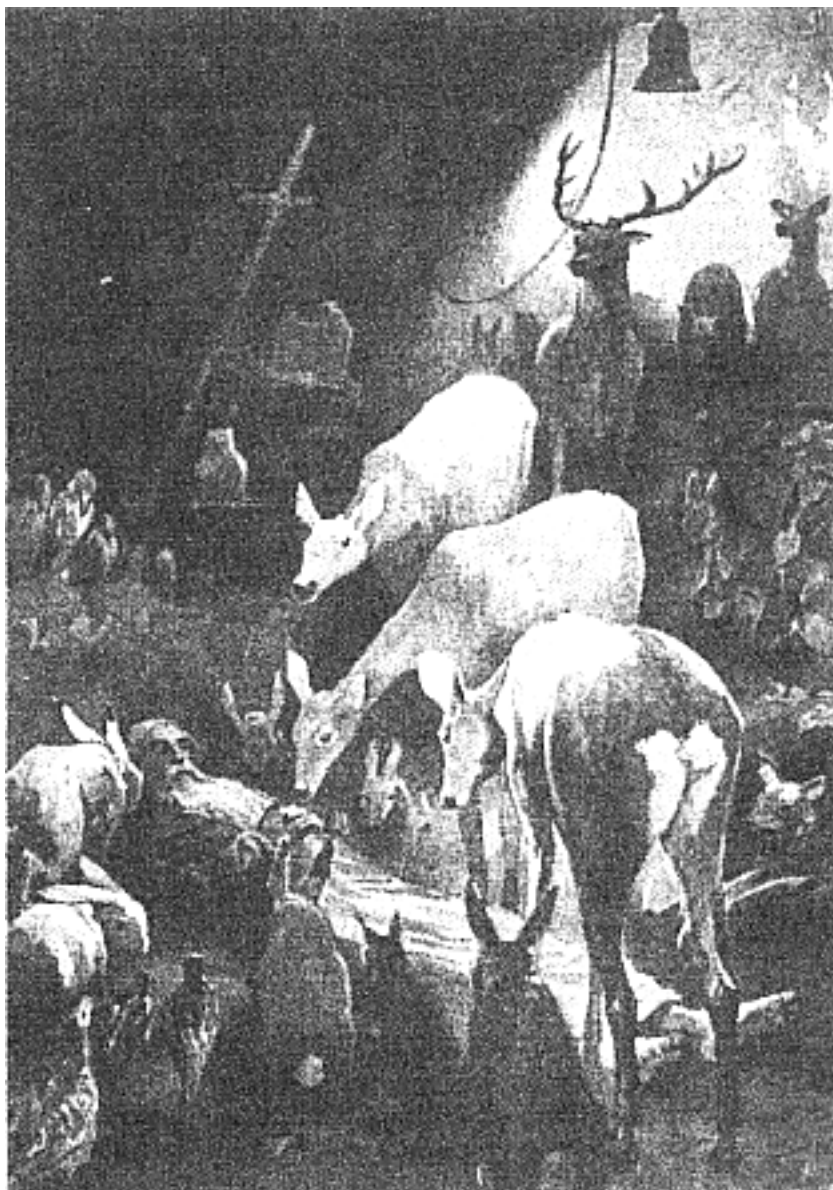
Obraz a náhrobek tohoto ušlechtilého rytíře českého spatřovaly se až do roku 1637 v památném kostele hvožd'anském, ale toho roku byly úplně zničeny a na věky odstraněny.

Tento zbožný rytíř vyhledal si ve jmenovaném lese své bydliště a zřídil prostou, jednoduchou poustevnu po způsobu a vkusu jiných poustev, s nimiž se setkáváme v tehdejších dobách v našich českých lesích.

Záhy stal se rytíř Beneš z Dlužma známým v dalekém širokém okolí svou svatostí a svými zázračnými výkony.

I počali okolní lidé v četných zástupech k němu putovati a pomoci jeho vyhledávati ve všech svých útrapách, svízelech i bolestech.

A nebylo nikoho, kdo by nepotěšen a do života neposilněn od něho odcházel.

Všechna lesní zvěř sběhla se k umírajícímu poustevníkovi.

Rytíř Beneš z Dlužma živil se jen lesními plodinami, jahodami, borůvkami, kořínky, bukvicemi a lišejníky.

Srnky a laně poskytovaly mu svého mléka a zajíčkové v zimě zahřívali ho svými měkkými, teplými kožíšky.

A všichni lidé, kdož poustevníka Beneše spatřili, si vypravovali, jak si se zajíci hraje a s nimi po lidsku rozmlouvá. Když pak mu rozpustilí a mlsní zajíčkové někdy ze svého šelmovství škody nadělali, tu Beneš poustevník je k sobě volával a metličkou řádně a citelně trestával.

Tak žil Beneš s lesními svými druhy v něžném, radostném a dojímovém přátelství.

Když se posléze přiblížil dech Smrti a skrání jeho jíním již zcela pokrytých dotekla se její mrazivá, nelítostná pravice, seběhla se k němu všechna lesní zvěř a rozsmutněle, se slzami ve svých dobrých, sladkých, krásných očích celovala svými jazyky chladné, svaté tělo velkého, nábožného a vždy štědrého poustevníka, rytíře Beneše z Dlužma, nehynoucí, vzácné a vděčné vždy paměti.

I pochováno bylo mrtvé tělo jeho slavně a důstojně v kostele hvozdčanském.

O POTULNÉM MNICHU

V krajině hořovické, jihozápadně od sv. Dobrotivé, v malebně rozložené lesní kotlině, v objetí nepravidelně rozhozených a bujně zarostlých kopců, na tak řečeném „Lipovsku“ stával prý kdysi františkánský klášter. Tentýž však svou dobou zašel, stop jeho však dech času dlouho a dlouho neodvál.

Jeden z klášterních mnichů poustevničil a potuloval se krajem jako pověstný Ahasver a tropíval si z vůkolního obyvatelstva i širých, nádherných hvozdu bohaprázdne šašky.

Jednou jakýsi Švamberg, pocházející z prastaré rodiny uhlířské, pátil poblíže „Lipovska“ uhlí. Potulný františkán vzal si jej na mušku a všelikým způsobem znesnadňoval mu těžké jeho zaměstnání.

Pod „Lipovskem“ byla v stínu pryskyřičnatých borovic poloskrytá studánka, napájející hlavně žíznivé příslušníky uhlířského cechu. Zlomyslný mnich neušetřil někdy ani čisté, jasnostříbné její vodičky, zakaluje tuto tak šeredně, že nebyla naprosto k potřebě.

Uhlíři se ovšem velice mrzeli. Radili se den co den, jak by záškodnému mnichovi důkladně zasolili. Zmíněný uhlíř Švamberg byl poměrně nejkurážnější i nabízel se ochotně, že svévolníka „požehná“. Nebohý uhlíř musil mimo jinou nezbytnou přípravu předem do tří kostelů ke zpovědi. Když pak šťastnou náhodou s nebezpečným františkánem se sešel, vyzval jej resolutně, aby již jednou dal lidem svatý pokoj, sice že ho řádně „požehná“.

Mnich si však po svém starém zvyku z rozhorleného uhlíře Švamberka ztropil jenom šašky.

Přikročil tedy Švamberg, děj se co děj, k ráznému svému činu. Jal se františkána horlivě zaklínati a hle... zarputilý mnich počal se zvolna propadávati do země. Když již takměř až po krk vězel v zemi, tázal se ho uhlíř, má-li v zaklínání ustati. Mnich měl ovšem slavně příslibiti, že napříště bude již dělati dobrotu. Než tvrdošíjný františkán nechtěl se nikterak podrobiti.

Uhlíř tedy kurážně v zažehnavání pokračoval a potulný, samotářský mnich se ponořoval stále hlouběji. Hlava jeho však, ku podivu, dlouho nechtěla zmizeti pod

Švamberk jal se potulného mnicha horlivě zaklínati a ten počal se zvolna do země propadávaťi.

zemí. Nežli to se stalo, zaslechl uhlíř slova: „Deváté tvoje pokolení musí mne vysvoboditi!“

Tento čas právě za dnešních dnů nastal, mužských potomků Švamberkova rodu jest všude s dostatek. Vysvobození nebohého, bludného poustevníka – františkána od sv. Dobrotivé – má tedy nastati.

POUSTEVNÍCI OD SV. BARBORY

Na nejvyšší vypnulině za německou vesnicí Děbolínem, asi ve vzdálenosti šesti kilometrů od staroslavného a úctyhodného, dějinami tolik zářně a skvěle proslaveného Jindřichova Hradce, zvedá se ze stínu košatých, vonných, měkce a sladce zasněných lip starobylý, bývalý poustevnický, gotický Kostelík sv. Barbory s pěknou, rozkošně zatulenou myslivnou. Staříčský, vetčný ten kostelíček připomíná se poprvé léta 1503, ale jest původu mnoho staršího.

Kostelík zrušen byl za císaře Josefa 11. roku 1793 a prodán k panství jindřichohra-deckému.

Od těch dob kostelík valně zpustl a teprve v poslední době vnitřek částečně vzácnou péčí paní hraběnky Josefíny Černínové opraven a ozdoben.

Nad klenbou pod krovem spatřujeme krásné, staré gotické fresky.

Od kostelíka sv. Barbory rozevírá se čarovný a spanilý výhled do snivé roviny treboňské a budějovické a na vznešené, majestátní velikány šumavské.

Proto také Svatá Barbora jest dnes oblíbenýma hojně vyhledávaným výletním místem Hradečanův.

Dřímá a dumá staříčský

ten kostelík o dávno zašlé své slavné minulosti. Tanou mu na mysli doby plné radostných chvil, jichž byl svědkem, kdy pěli zde poustevníci i poutníci, scházející se k zbožnému projevu.

Po staletí přebývali v této tišině lesní, plné vůně a svěžího dechu, poustevníci, kteří zde nuzné a skromné žili, sloužíce oddaně a věrně lidem i Bohu.

Po čase přistoupili i ke stavbě lesního kostelíka, aby konali v něm společné modlitby a slavně pěli hymny k oslavě Nejvyššího.

A lid zdaleka i široka sem rád putoval, aby našel zde útěchy a došel posílnění pro další svůj život.

Poustevníci zdejší radostně a nezištně sloužili lidu a stali se hledanými a slavenými lékaři jeho duše a velmi zhusta i nemocného jeho těla.

POUSTEVNICKÉ KOSTELÍKY

Za prastarým městem Stráží, na levém břehu jasnovodé řeky Nežárky se rozkládající, leží ^{pěkná} vesnice Libofezy a východně od ní malebně se zvedají dvě vysoké skály, Homolka a Bublava. Na těchto skalnatých vrcholcích konaly se v starých dobách hlídky, neboť tudy vedla z Rakous směrem od Landštejna hlubokým pralesem do nitra Čech zemská stezka, po které se přes řeku Nežárku brodem nebo mostem dále k Plavsku přecházelo, a tento přechod býval tedy v dobách dávných zde pečlivě bdělými strážci hlídán a ostříhán.

A místa tato byla již za prastara osídlena našimi vzácnými předky, jakž tomu právě výmluvně nasvědčují četné mohyly, které v okolí objeveny byly.

S těchto vrchů Skýtá se půvabný a skvělý rozhled po dalekém a širokém okolí.

Zdejší hluboké, posvátným tichem překypující, nádherné, tajemně šumné a myslivé hvozdy byly zrovna ideálně vytvořeným místem pro poustevníky, již by mohli prožívat zde svůj ústranný, Klidný a nesdílňý život.

Pohostinné a přimluvné zdejší lesy lákaly neodolatelnou, tajemnou silou do svého objetí a láskyplného lůna ode dávná samotáře, poustevníky i vším zhrdající, zkoušené a pokorné poutníky.

A tak již v XVI. a XVII. i posléze XVIII. věku vystavěli si v zdejších šerých, málomluvných hvozdech poustevníci nejen útulné, přívětivé poustevny, nýbrž i zcela blízko vedle sebe dva kostelíky, které potom zasvětili svaté Markétě a svaté Anně.

Kostelík sv. Markěty stál zde již ke konci XVI. století. Sláva těchto dvou kostelíčků poustevnických rostla co chvíli a podivuhodné i zázračné vypravovaly se věci mezi lidmi, jichž byli účastní ti, kdož pospíšili v tyto nepatrné stánky Boží a kdož vyhledávali přispění od věrou a povinnostmi zanícených poustevníků.

Z celého dalekého okolí putovali sem do tohoto rozkošného lesního zátiší zbožní a pokorní lidé v slavných a hromadných procesích.

Léta Páně 1799 byly však oba ty kostelíčky vyzdviženy, načež záhy osiřely, pustly, až posléze zpustly docela.

Poslední proslulý poustevník, který zde žil svým osamělým, zbožným životem ještě léta 1722, byl Kristian Sommer.

S ním zašla sláva obou kostelíků a s ním zmizela 1 doba proslavených procesí. Zašla sláva, oněměly poustky, odmlčely se i svatostánky, ve kterých sídlila blaživá, ta-jůplná, zázračná moc, která prosvítala jasnou jiskérkou, nítící se povždy v každé zarmoucené a již beznadějně duši.

POUSTEVNÍK CUPERTIN

V rozkošné, romantické krajině v severovýchodních Čechách, v kraji Královéhradeckém, rozkládá se nad řekou Metují Nové Město, ve starších spisech Nové Hradiště zvané.

Asi dvacet minut východně od Nového Města, na kopci uprostřed lesů prostírají se minerální lázně jménem Rezek.

Jménem tímto značily se ode dávných dob širé lesy této krajiny.

Nebývalo tu v té lesní poušti nic než pramen jasné vody, která po věky pro svůj železitý obsah těšila se znamenité pověsti.

Ještě do nedávna věřilo se v zázračnou moc rezecké vody.

Zde sídlil v druhé polovici XVIII. století věhlasný a slavný poustevník František Cupertin. Tento poustevník spravoval zde rezeckou kapli.

V letech 1752-1757 psal Cupertin deník, ve kterém všechny podivuhodné a zázračné případy uzdravení pilně a svědomitě zaznamenával.

Cupertin byl pro svou zbožnost a velikou lásku, kterou se oddával léčení lidí k němu do skvostných lesů zdaleka široka přicházejících, velmi proslulý a rozhlášený.

Kdysi přivezl manžel těžce nemocnou svou chof na trakaři k poustevníku Cupertinovi. 1 žehnala omýval poustevník rezeckou vodou těžce nemocnou ženu. A tu žena ta za krátko uzdravena byla a odtud cestu do svého domova několik mil vzdáleného pěšky a beze vší námahy podnikla.

Odtud snesla se veliká sláva na hlavu Cupertinovu, a všechen lid pevně věřil v zázračnou a divotvornou moc poustevníkovu. Všichni, kdož choří k němu přicházeli a o pomoc a milosrdenství ho prosili, vždy uzdraveni a svěží se do domovů svých navraceli.

A uprostřed tohoto nádherného skvostu lesního, vzdáleného všeho hluku velkého světa, kraloval poustevník nad svými nemocnými a chorými.

V tichu a líbeznosti lesní léčila uzdravoval Cupertin nemocné, slouže při tom pilně Bohu a Pánu svému.

Jednoho dne seděl Cupertin na zápraží své lesní chaty a díval se dlouze do jehličnatého, temně zeleného, do dálky promodrávajícího se lesa.

Ani jediná jehla se nepohnula, všude klid mrtvý, neslýchaný, do něhož svítilo odpolední slunce, ještě plné hřejivosti a síly.

Tu pojednou sklonil poustevník Cupertin hlavu k prsoum svým a v tu chvíli skláněl se nad mrtvým bohabojným mužem anděl, jenž zatlačil mu oči na věky.

Za velikého nářku a bědování lidí pohřben byl bohumilý otec Cupertin v kapli rezecké, v které zbožně sloužil Bohu až do své smrti.

POD KLENBOU HVOZDU KRÁLOVSKÉHO

I.

Okres Nýrský ovrouben a prostoupen jest vysokými, spanilými horami.

Východní svahy krásného a půvabného Hvozdu Královského sklánějí se tu k údolí Úhlavky a s druhé strany svažují se k hluboké této úžlabině západní svahy Hvozdu vnitrozemského. Hrdá Stěna, Špičák a Pancíř postavily se napříč okresem Nýrským, za tímto příčným horstvem pak hloubí se líbezná kotlina Eisenštejnská.

A za touto kotlinou zvedají se se všech stran opět malebné stráně šumavské. Šatem hor jest les. 1 není divu, že v horském kraji tom všude převládá zelené moře jeho.

Krásný jest Hvozď Královský, jehož hřebeny i stráně pokrývaly kdys mohutné smrky a jedle, pod jichž smaragdovou klenbou spočinouti bylo pohádkovým snem.

Ta tam je ona doba, kdy tu les rostl sama živil štědře lid, jenž usadil se na jeho lemu a vnikal sekerou a ohněm v jeho krásné, tajemné nitro.

Brali z něho, čeho potřebovali. Neptali se, kde se kácí a kde se má les chrániti. A staré ty hvozdy byly vezdy štědrými. Dávaly, co jen mohly.

V lesích volně se pásal dobytek svobodných sedláků rychty Hamerské a Svatokateřinské.

Tyto doby připomínají i jména „Staniště Býčí“ a „Staniště Polední“.

Pod klenbou Hvozdu Královského žil kdysi zbožný poustevník Blahoslav.

Sloužil Bohu modle se a postě se. A vševědoucí pověst vypravuje nám, že Bůh byl mu pro jeho zbožnost a bezúhonný život tak milostiv, že vypínil každé přání a každou prosbu lesního toho samotáře a kajícíka.

jednoho dne seděl zbožný Blahoslav na břehu úhlavky zadumán a ponořen v hluboké rozjímání.

Tu pojednou letěl nad ním statný krahujec, jenž nesl ve svých spárech myšku. Myška se třepetala a tetelila, až vypadla z pařátů krahujcových a spadla zrovna do klína zbožného poustevníka.

smiloval se Blahoslav nad ustrašenou myškou, zavázal ji opatrně do plátna

a odnesl si ji do své skromné, zasněžené poustky. A tu myšku krmil a ošetřoval, jak nejlépe jen mohl.

Než tu pojednou Blahoslav si pomyslí, že by snad lid, jenž ho navštěvoval, nelibě toho nesl, že on, čistý, zbožný muž, obírá se s nečistým tvorem.

I prosil Boha, aby raději malou myšku proměnil v malou dívku.

A ejhle! Sotva poustevník dokončil svoji prosbu, spatřil před sebou čarokrásnou, mladou dívku.

Blahoslav byl nesmírně potěšen, že prosba jeho došla vyslyšení. I počal vychovávat mladičkou tu dívku a byl jí od těch dob nejpečlivějším pěstounem.

Poutníci, kteří Blahoslava navštěvovali a o radu a pomoc ho prosili, domnívali se, že poustevník dívku buď v lese zbloudilou nalezl nebo že mu ji snad některý z jeho příbuzných k výchování svěřil.

A tak považovali všichni, kdož do poustky Blahoslavovy zavítali, mladou dívku za jeho schovanku. Půvabná dívka velmi prospívala, a když dospěla, usmyslí si starý dohrý Blahoslav, že ji provdá za hodného a příčinlivého muže. Proto se otázal krásné schovanky své, zdali se chce provdati a jakého muže by si asi přála.

Schovanka Blahoslavova byla však hrdá, panovačné mysli a odvětila: „Ano – ale chci mítí za muže jenom nejvyššího vládce!”

I pravil poustevník: Nejvyšší pán a vládce, moje milé dítě, jest všemocné Slunce. To ovládá celý svět. Osvětluje i ohřívá jej svými drahými, zlatými paprsky. Poprosím je tedy, aby se s tebou spojilo a tebe paní Slunce učinilo.”

Blahoslav se nejprve vroucně pomodlila potom přednesl Slunci svoji prosbu. Slunce však odvětilo: „Rádo bych ti, zbožný Blahoslave, jemuž i Bůh každé přání vyplňuje, vyhovělo, ale pohříchu nejsem nejmocnějším. Viz, tuhle vládce nad mraky a oblaky jest věru mocnější nežli já. Pouhý dech jeho stává se mrakem, který mne zastíňuje tak, že bývá na zem! tma.”

I vyšel kajicník daleko do temného hvozdu, až se dostal na mýtinu. Zrovna se mraky nad ním zvedaly a houstly do černa.

Tu prosil Blahoslav vládce a správce mraků, jako byl již před tím prosil Slunce.

Z mýtiny se povznesl veliký mrak jako obrovitý dým a promluvil k poustevníku:

„Zbožný a bohumilý kajicníku! Věru, že mi propůjčil Bůh více moci a síly než svým andělům v nebesích, ale ještě jiný jest mocnějším nade mne. To je Otec a Vládce větrů. Ten-li se pozvedne a silně zaduje, rozprchnou se ihned moje mraky a rozplynou se v pouhé nic, nebo letí a prchají před ním a jeho hněvem a vztekem od jednoho konce světa ke druhému. Jsem proti němu téměř ničím a nemohu mu nikterak vzdorovati.”

I vydal se Blahoslav na cestu k Otci a Vládci větrů. Chmurný a hněvný tento vládce přebýval v rozsáhlé a nevlídné skalní sluji, ve které měl uzavřeny divé své větry.

Jen občas dovoloval jednomu nebo druhému z nich, aby vál. Tomuto mocnému vládci přednesl tedy poustevník svoji vroucí prosbu.

Avšak Otec větrů a vichrů chmurně a zádumčivě odpověděl: „Nejsem, milý Blahoslave, nejmocnějším vládcem. Pohleď, zbožný, čistý muži, na tuto sousední horu, která zde ční v pyšném, majestátním klidu! Mohu váti a douti se svými pomocníky, jak jen dovedu a jak chci, zůstává tato hora přece bez pohnutí, neustoupí a nezachvěje se ani v nejmenším před mým hněvem. Proto jest tato hora mocnější nežli já. Obrát se tedy k ní se svojí prosbou!"

Věřící kajícníka samotář odešel potom k hoře a přednesl jí svoje vroucí přání. I odvětila hora: „Nazýváš mne, bezúhonný, svatý muži, nejmocnější a jest to věru pravda. Jsem velikou a mocnou. Slunce mně slouží a doprává, aby moje téměř se zelenalo, oblaka musí mé louky a lesy rosou a deštěm napájeti, vítr osvěžuje moje skráně, jako otrok ovívá vějířem rozpálené tváře svého vládce. Avšak nejmocnější jest přece jenom ten, jenž nemusí ničeho zakoušeti. Ukážu ti však někoho, jenž jest mocnější nežli já. Sama musím ho trpěti, chci-li nebo nechci-li."

„A kdo by to mohl býti?" otázal se udiveně poustevník.

„Je to," odvětila hora, „velmi malý, zcela nepatrný, šedý tvor. Ten řádí, ryje a hlodá ve mně a buduje si obydlí i světnice podle své libosti a netáže se, zdali mu to dovolím nebo nikoli."

„Nuže, co pak je to za malého, nepatrného, šedého tvora?" dotazoval se hory zbožný Blahoslav.

Je to myš!" odpověděla hora.

Potom obrátil se poustevník se svým přáním k myši. Tato pak odpověděla:

„Jsem oním tvorem, o kterém hora promlouvala. Avšak, rci mi, zbožný muži, mohu-li, byť bych i chtěl, dívku za choť pojeti a ji do svého nízkého obydlí uvést? O tom sám dobře přemýšlej a moudře se poraď, svatý kajícniku!"

I navrátil se Blahoslav ke své schovance a promluvil k ní: „Dlouho jsem ti hledal nejmocnějšího muže za manžela. Chceš-li ho, musím dříve Boha prositi a vzývati, aby tě opětne učinil myší, jak jsi jí již před tím byla. Teprve potom mohu vypinit tvoje přání."

A poněvadž dívka na svém rozhodnutí setrvala, když ji byl poustevník vypravoval, jak ho mocný odkázal vždy ještě k mocnějšímu, byla proměněna zase v malou myšku a dána za manželku druhé myši v hoře přebývající.

Tak rovné s rovným se snoubí. Co je raženo z mědi nebo ze železa, nemůže se vyrovnati zlatému penízi.

Z krkavce nikdy se nestane ohnivý foenix, i kdyby se snad rovně tomuto bájnému ptáku na popel spálil.

Jen zázračný foenix rodí se zase ze svého popela a vzplane pak ještě zářivěji a pohádkověji...

II.

Blahoslav těšil se převeliké lásce a úctě u všech okolních obyvatelů. Všichni k němu rádi putovali a od něho potěšivé rady brali. A přání jeho hleděli vždy ochotně vypinit.

Jedenkrátě daroval Blahoslavovi kterýsi zbožný muž z pouhého milosrdenství z opravdové soucitnosti malou, ale jinak velmi pěknou kravku. Chtěl, aby bohumilý kajícník neměl nouze.

O tomto daru dobrého člověka dozvěděl se zloděj, jenž hned přemýšlel, jak by se darované kravky zmocnil.

Když se rozvinila noc nad celým krajem a šerý plášť svůj rozhalila i nad Hvozdem Královským, vydal se zloděj na cestu k poustce Blahoslavově.

Tou právě dobou dlelo u zbožného poustevníka několik poutníků, kteří u něho v poustce nocovali. To však bylo zloději velmi dobře známo.

A když se zloděj k poustevně Blahoslavově přibližoval, setkal se náhodně s jiným mužem, jenž kolem poustevny sem tam přecházel.

Zloděj se domníval, že by to snad mohl býti také nějaký zloděj, který by měl týž nekalý úmysl, jako právě on.

1 otázel se ho: „Kdož pak jsi, příteli? Nu, a což zde pohledáváš. Jaké pak ~ **záměry** v mysli své?”

Tu odpověděl neznámý muž: „Přeješ-li si to věděti, řeknu ti to bez obalu. Jsem čerta chci svatému tomu samotáři dnešní noci zlomiti šíji. Již dlouho, velmi dlouho ho nenávidím. Avšak teprve dnešní noci dostal jsem tohoto kajícníka do své moci, poněvadž přechovává této noci pod svoji střechou zločince. Proto očekávám jenom zde, až se se svými společníky a poutníky k spánku uloží... A což pak hledáš, medle, ty zde?” dotazovalo se zase čertisko.

„já”, odpověděl zloděj, „nemám právě tak zlých úmyslů, jako máš ty za lubem. Takových čertovských záměrů zrovna nekuji. Chci poustevníkovi z pouhé útrpnosti odvésti jeho kravku. Beztak její řev a hukot ruší pobožnost nábožného toho muže. A pak ani, chudák, neví, jak má s krávou zacházeti. Ano, mám za to, že by mu mohla svými rohy ještě řádně uškoditi a snad jej dokonce probodnouti.”

1 šli, zloději záludné čertisko, pospolu k poustce Blahoslavově.

Kajícný poustevník vykonav svou večerní pobožnost, přivázal k jednoduchým, chudým jeslím svoji nakrmenou a napojenou kravičku a uložil se k odpočinku.

Tu pomyslel si vychytralý zloděj: „Musíš si co nejvíce popílit, abys se kravky poustevníkovi zmocnil. Neboť napadne-li čert poustevníka, aby ho uškrtil, poustevník zajisté procitne a bude volati o pomoc. Potom probudí se také u něho nocující poutníci a přispějí mu ku pomoci. Nu, a konec konců vrhnou se všichni i na tebe

a zřídí tě podle zásluhy. Proto lépe je lépe! Nejdříve si pojisti kravku, potom hrdlo."

Pravil tedy zloděj k pekelníku: „Poslyš mne, milé čertisko! Nejdříve mne nechej, abych si odved poustevníkovu kravku, potom můžeš si s poustevníkem dělati, co ti libo."

„Ó, ne tak, můj milý brachu!" zamekal ďábel. „Nejdříve uškrtím poustevníka a pak si vezmi, co chceš."

„S tím nesouhlasím!" odporoval zloděj. „Sám musím nejprve do poustky vejít a kravku si vzít."

„Jak se můžeš jenom odvážiti mně vzdorovati?" zlostně zasyčel čerta divoce zakouel svýma žhavýma očima, že z nich zrovna blesky šlehal.

„Ještě jsem se nikdy ve svém životě žádného hloupého čerta nezalekl!" odvětil zloděj zcela chladně a sebevědomě.

Tu chvíli zadrápnul čert vzdorovitěho zloděje za krk. 1 počal zloděj volati: „Parbleu! Blesky Boží! Zbožný poustevníče! Hej! Rychle ku pomoci! Ďábel chce nám oběma na kůži! Pomoc! Pomoc!"

Za tohoto křiku probudil se Blahoslav ze svého prvního, tvrdého spánku. Rovněž i poutníci se probudili...

Zbožný poustevník uchopil ihned svůj klokočový růženec a dřevěný kříž a vyběhl z poustky do noční tišiny.

Jakmile čertisko kříž poustevníkův zahlédlo, horem pádem zbaběle prchalo... Také poutníci chopili se ruč svých dlouhých a tvrdých sukovic, před nimiž i zloděj vzal nohy na ramena a pádil, až se mu brada třásla.

Tak zachránil kající Bohuslav svou kravku i své hrdlo. Za toto své zachránění děkoval poustevník pouze náhodnému znepřátelení a rozdělení obou svých nepřátel.

Proto povždy je rozumným mužem ten, kdo využije nesvornosti svých nepřátel a hledí, aby jí použil k svému vlastnímu prospěchu.

Ještě i později pokoušel se ďábel, aby Blahoslava znepokojovala jej do své moci dostal, ale zbožný poustevník vždy ďáblu odolal.

A když jednou ďábel přibral si ku pomoci ještě jiné dva pekelné druhy, šli společně, převlečení za poutníky, k poustce Blahoslavově.

„Hej, zbožný kajícíku, otevři nám svoji poustku! Neseme ti vzácné dary až ze Svaté země," volali čerti.

Ale poustevník zpozoroval u těchto tří návštěvníků, že se jim „boty točí".

A boty se „točí" jenom čertům, kteří nemají do bot chodidel, nýbrž jen kopejtky. Proto mají boty každou chvíli jinak.

Brzo špičku dozadu, brzo na stranu, a každou jinak.

Když to vše poustevník viděl, sňal se stěny obrázek Dešťové Panny Marie a do druhé ruky vzal dřevěnou čísku se svěcenou vodou.

Potom otevřel dveře své poustevny a „chrst“ na pekelníky.

„Máš štěstí – ty modláři – žes neotevřel! Na cucky bys byl roztrhán!“ zařvala čertiska.

Boty z kopejteček řink, řink, do poustevny...

Čerti se obrátili, jen se jim pod kopejtky zakouřilo, a ohon jim zespod šosů vylétl, a byli ti tam.

Od těch dob pod klenbou Hvozdu Královského bylo ticho, vznešené ticho a klidno a nádherný les šuměla hučel svou tajemnou píseň a voněl svou starou, omamnou, nebeskou vůní...

Wácslaw Wladiwoj Tomek, (1818-1905),

„starosta českého dějepisectví, hlasatel vědy naší
a vzor skvělých mládeží české“

Význačný český historik Wácslav Vladivoj Tomek se narodil 31. května 1818 v Hradci Králové jako syn obuvnického mistra. Z jeho knihy *Paměti mého života* víme, že po otcově smrti v roce 1833 si musel vydělávat na živobytí soukromým vyučováním. Po gymnasiálních studiích v Hradci Králové odešel do Prahy studovat filosofii. Zde se také Tomek, dosud ovlivněný četbou německých autorů (Schillera, Wielanda, Hegela) setkal s českou národní myšlenkou a seznámil se s předními postavami českého národního obrození. Jeho počáteční nadšení pro liberální myšlenky se postupně změnilo v konservativní postoj, který byl později interpretován jako výsledek touhy po kariéře. Poslední výzkumy ale prokázaly, a potvrzují to i jeho *Paměti*, že 'zdroj Tomkova konservatismu, který ho charakterizoval a za který byl mnohými odsuzován, není výsledkem zklamání z roku 1848, ale hluboce pramení z doby předbřeznové, již ve 30. letech 19. století. Již tehdy dospěl k názoru, že konservativnější postoj je rozumnější.

Po ukončení studií filosofie v roce 1835 se proti přání svého staršího bratra, který z něj chtěl mít lékaře, věnoval studiu práv jako oboru nejbližšímu historii a publikoval první historické články. V říjnu 1837 se prostřednictvím Josefa Jungmanna dostal jako vychovatel do rodiny P. J. Šafaříka, kde značně rozšířil svoje vzdělání. V roce 1839 ukončil studium práv, avšak místo úřednické kariéry u finančního úřadu nastoupil jako domácí učitel u Františka Palackého, od něhož se naučil základům kritické metody a postupům historické práce. Tomek Palackému pomáhal při sběru historického materiálu pro jeho *Dějiny*, a přitom získával materiál pro svoje životní dílo, *Dějepis města Prahy*.

Na Palackého doporučení uspořádal Tomek v roce 1840 děčínský archiv pro hraběte Lva Thuna - tato známost mu později byla k užitku. Po návratu z Děčína začal Tomek pracovat v soudní praxi u pražského magistrátu, současně však soukromě vyučoval a věnoval se literární práci (Krátký Všeobecný dějepis, Děje země české.) Díky Palackému byl roku 1842 pověřen prací na podrobných dějinách pražské university,

které měly vyjít k 400. výročí jejího založení. Proto se vzdal bezpečné kariéry magistrátního úředníka a věnoval se zcela vědecké kariéře.

Přispíval do řady různých časopisů (*Časopis Českého Musea*, *Květy*, *Česká Včela* aj.) a některé dokonce vedl. Po dobu nemoci svého přítele K. Havlíčka Borovského za něj řídil redakci *Pražských Novin* a *Včely*. Koncem roku 1845 byl Tomek jmenován sekretářem Matice České, což s sebou přinášelo i redigování spisů vydávaných Maticí.

V červnu 1847 se oženil s Ludmilou Dánovou. V únoru následujícího roku byl jmenován řádným členem Královské české společnosti nauk (mimořádným členem byl již od roku 1844) a současně dokončil svoje dílo o dějinách pražské university.

Začátkem května 1848 se Lev Thun-Hohenstein ujal úřadu zemského presidenta. Protože vyvstala potřeba existence českého vládního listu, založil noviny *Pokrok* a jejich redakci pověřil Tomka. Po několika týdnech ale v důsledku svatodušních bouří periodikum přestalo vycházet.

Tomek se ale do politiky zapojil jiným způsobem: musel převzít za Palackého mandát ve vídeňském říšském sněmu za opočensko-dobrušský okres a účastnil se sněmovních prací až do rozpuštění v březnu 1849.

Když se Thun stal v roce 1849 ministrem vyučování, jmenoval Tomka profesorem rakouských dějin na pražské universitě, kde měl Tomek zřídit historický seminář. Proto byl Tomek v roce 1850 vyslán na studijní cestu do Francie a Německa. Za svého působení na universitě vydal Tomek svoje známé *Děje mocnářství Rakouského* (pro svoji zálibu ve starém českém pravopisu mu studenti přezdívali „profesor Wau Wau“). Od poloviny 50. let pak začal vydávat svůj *Dějepis města Prahy*. Kromě toho je autorem četných článků a mnoha knih, mj. také *Základů starého místopisu Pražského*.

V roce 1867 se vzdal svého mandátu v zemském sněmu, aby se mohl věnovat odborné práci. O rok později byl Tomek zvolen děkanem filosofické fakulty. V září 1868 se ale musel vyrovnat se smrtí své ženy.

Po rozdělení pražské university na českou a německou část byl Tomek 17. června 1882 zvolen prvním rektorem české university. Universitní kariéru ukončil po dovršení sedmdesáti let (1888). To ovšem neznamenalo klidné stáří – Tomek zůstal aktivním členem četných spolků a korporací, stal se znovu poslancem zemského sněmu za Nové Město Pražské, nesmíme zapomenout ani na jeho členství ve sboru obecních starších Prahy, jehož členem byl od roku 1861 do roku 1894. Na sklonku svého života se věnoval sepisování svých Pamětí, jejichž druhý svazek vyšel krátce po jeho smrti 12. června 1905.

(Zájemce o podrobnější informace o V. V. Tomkovi odkazují na příslušné heslo v Ottově slovníku naučném (str. 526–547); dále František Kutnar a Jaroslav Marek, **Přehledné dějiny českého a slovenského dějepísectví**, Praha 1997, str. 287–293, Miloš Řezník (ed.), „**W. W. Tomek, historie a politika (1818–1905)**“. **Sborník příspěvků královéhradecké konference k 100. výročí úmrtí W. W. Tomka**, Pardubice 2006, Miloš Řezník, „**W. W. Tomek jako pedagog**“, in: sborník Jaroslav Goll a jeho žáci, České Budějovice 2005, str. 131–149, Bohumil Jiroušek, „**Historické myšlení Wácslawa Wladwoje Tomka**“, in: sborník Jaroslav Goll a jeho žáci, České Budějovice 2005, str. 151–163.

Soubor legend, sebraný W. W. Tomkem, který zde přinášíme, nebývá uveden ani v podrobných přehled Tomkovy bibliografie (např. heslo W. W. Tomek v *Ottově slovníku naučném*). Vznikl patrně jako vedlejší produkt jeho pilné heuristické činnosti, případně využil starších zpracování těchto literárních útvarů. Že se Tomek věnoval legendám i podrobněji je zřejmé – kromě jeho jiných prací o českých legendách – z jeho úvahy v *Časopisu Českého musea* „Svatá Ludmila a Čechy za jejího věku“ uveřejněné v roce 1860, kde dokazuje, že latinská legenda o sv. Ludmile vznikla nedlouho po jejím zavraždění.

Legenda – tedy latinsky „to, co má být čteno“, byla původně označením pro čtení vybraných částí z knih o životě a utrpení světců, mučedníků či vyznavačů v den jejich památky při bohoslužbě, modlitbě breviáře nebo v klášterech při jídle. Později se toto označení rozšířilo také na všechna náboženská vyprávění a pověsti ze životů svatých, zpracovaných fantasí lidu či básníků, a na veršovaná či prozaická epická díla, na těchto pověstech založená.

Legendy se vyvinuly v křesťanské církvi již záhy z uctívání světců a našly svoje literární ztvárnění v apokryfních evangeliích a činech apoštolů, ve zpracování zpráv o utrpení svědků víry – mučedníků a ve zprávách o nalezení a přenesení jejich ostatků. Od 2. století se objevují „Acta martyrum“, krátká vypsání života a mučednické smrti prvních křesťanů. Od 4. století se k nim přidružily legendy o životech prvních mnichů (např. *Život sv. Antonína* aj.) a vyšperkované rozšíření martyrologií a synaxarií, liturgických knih východních církví popisujících životy svatých. Na východě byl největší sbírkou legend řecký ménologion – životy svatých od Simeona Metafrasty z 10. století, na západě pak *Zlatá legenda* (Legenda aurea) od Jakuba de Voragine z 13. století, základní edicí jsou pak *Acta sanctorum*, vydávaná bollandisty v Bruselu od roku 1643. Velkého rozkvětu se legendy dočkaly v Evropě ještě v baroku.

S legendami se ale můžeme setkat i v novější literatuře (u nás např. Jaroslav Vrchlický, Julius Zeyer či Klement Bochořák).

Legendy popisují pozemský život a působení svatých, aby věřící povznesly, povzbudily k následování či napodobení a povzbudily jejich víru, ale také měly jiné poslání, kupříkladu upevnění úcty k dynastii (např. úcta Karla IV. ke sv. Václavovi, jíž se hlásil k přemyslovské tradici). Často také vznikly z potřeby vysvětlit nějaké jméno (onomastické legendy), objasnit původ nějakého obrazu světce (ikonografické legendy) nebo nějakého kostela či poutního místa, případně prokázat pravost nějaké relikvie. Ačkoli jsou v legendách často historické skutečnosti překrucovány nebo promíchány s jinými historickými událostmi nebo i s motivy z lidových vyprávění, představují některé legendy do jisté míry i cenný historický pramen, byť jsou vyprávěním na pomezí historie a fikce. Historický obsah však postupně ustupoval náboženskému vzdělávacímu účelu, takže do popředí legendy se postupně dostává zázračný prvek. V centru legendy je zázrak, který dokazuje Boží vyvolení světce. Vývoji a rozšíření legend velmi pomohlo jejich užití v kázáních či při liturgii. Šířily se ústním i písemným podáním.

PhD. Ondřej Bastl, Mgr.

OBSAH

První český poustevník	5
Svatý Prokop, patron český	14
Biskup Vojtěch na Zelené hoře	21
Poustevník z Českomoravského Švýcarska	23
Vintřík poustevník	27
Vitališ	29
V zátiší křivoklátských hvozdu	31
Poustevník pirkštejský	35
Čertův stolek	38
Poustevník v Skalním městě	41
Nábožný rytíř Beneš z Dlužma	44
O potulném mnichu	47
Poustevníci od sv. Barbory	50
Poustevnické kostelíky	51
Poustevník Cupertin	53
Pod klenbou Hvozdu Královského	55
Doslov (Ondřej Bastl)	61

V. V. TOMEK

ZE ŽIVOTA ČESKÝCH POUSTEVNÍKŮ

Vydalo nakladatelství & vydavatelství

VOLVOX GLOBATOR

Prvního pluku 7, 186 00 Praha 8

<http://www.volvox.cz>

celkově jako 756. publikaci

Odpovědná redaktorka: Tereza Houšková

Ilustrace: Stanislav Hudeček a Ferdinand Netřeš Doslov:

Ondřej Bastl

Obálka: Olga Ludviková

Sazbu z písma Friz Quadrata připravilo www.studioIQ.cz Vytiskla

Těšínská tiskárna, a. s.

Vydání první

Praha 2007

Adresa knihkupectví VOLVOX GLOBATOR-

Štítného 16, 130 00 Praha 3

V. V. TOMĚK ZE ŽIVOTA ČESKÝCH POUSTEVNÍKŮ

